

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1943 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 maj 1943 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 252, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen;
- 3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nr 263 i första kammaren av herr *Wagnsson* och nr 376 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Östersund. I motionerna vilka äro likalydande hemställes, att riksdagen måtte *dels* i förslaget till lag om villkorlig frigivning göra sådana ändringar, *att* stadgandet om att fakultativ villkorlig frigivning ej må äga rum när hänsyn till den allmänna laglydnaden påkallar att straffet fortsättes får utgå, *att* en särskild nämnd med i motionerna angiven sammansättning (frigivningsnämnden) inrättas för prövning av ansökningar om fakultativ villkorlig frigivning och för handläggning av viktigare eftervårdsfrågor rörande de villkorligt frigivna, vilken nämnd skall ha de funktioner, som i propositionen tillagts Konungen, fångvårdsstyrelsen och länsstyrelse, ävensom äga förordna om villkorligt frigivens tagande i förvar och om förkortning av prøvotiden för villkorligt frigiven, *samt att* beslutanderätten i övriga frågor rörande villkorlig frigivning fördelas mellan frigivningsnämnden, skyddskonsulent och styresman på sätt i motionerna föreslagits, *dels* uttala, att tillsynsmännen för dem som villkorligt frigivas eller utskrivs från fångvårdens anstalter skola åtnjuta ersättning enligt samma grunder som övervakare över villkorligt dömd, *dels ock* besluta, att lagen om villkorlig frigivning skall träda i kraft den 1 juli 1944.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Reglerna om villkorlig frigivning återfinnas i lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig frigivning. En förutsättning för villkorlig frigivning var enligt lagens ursprungliga lydelse, att den dömda undergått straffarbete i minst två år och att den utständna strafftiden utgjorde minst två tredjedelar av det ådömda straffet. År 1918 ändrades lagen så, att villkorlig frigivning numera kan ske efter det den dömda undergått straffarbete eller fängelse i minst ett år. Därjämte förutsattes såsom förut, att den utständna strafftiden utgör minst två tredjedelar av straffet. En förutsättning är vidare, att omständigheterna göra sannolikt att den dömda skall på fri fot förhålla sig väl. Villkorlig frigivning må endast äga rum med fångens begivande. Om villkorlig frigivning förordnar Konungen. Den frigivne är underkastad särskild tillsyn under en prøvotid motsvarande den återstående strafftiden, dock minst ett år. För varje villkorligt frigiven utses av länsstyrelsen en tillsyningsman. Den frigivne är skyldig att ställa sig till noggrann efterrettelse de särskilda föreskrifter som vid frigivningen eller därefter meddelas honom. Vid frigivningen bestämmes städse viss ort, där han skall vistas under prøvotiden och vilken han icke utan tillstånd äger lämna. I lagen stadgas vidare, att den frigivne under prøvotiden är pliktig att föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika skadligt umgänge samt bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt. Om han åsidosätter vad sålunda åligger honom, äger länsstyrelsen återkalla den villkorligt medgivna friheten eller låta tilldela den frigivne varning. Övertygas den frigivne under prøvotiden om brott som förövats efter straffverkställighetens början och dömes han därför till fängelse eller straffarbete, skall domstolen förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad. Detsamma gäller, där den frigivne under prøvotiden övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas samt i följd därav förhöjt straff ådömes jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen.

Under år 1942 var antalet villkorliga frigivningar 84. Av de frigivna voro 71 män och 13 kvinnor. Under tidigare år har antalet villkorligt frigivna stundom varit högre; år 1934 frigåvos sålunda villkorligt 177 personer. Sammanlagt ha från lagens ikraftträdande den 1 januari 1907 till 1942 års utgång 2,859 personer villkorligt frigivits. I vilken omfattning fångar, som med hänsyn till strafftidens längd kunna villkorligt frigivas, komma i åtnjutande av denna förmån belyses därav att av samtliga sådana under femårsperioden 1932—1936 frigivna straffarbetsfångar och urbota fängelsefångar ungefär 46 % erhållit villkorlig frigivning. Motsvarande siffror äro för fångar, som varit dömda till straffarbete på bestämd tid över två år, 57 %, för fångar, som varit dömda till straffarbete i mer än ett och högst två år, 35 % och för fångar, som varit dömda till fängelse i mer än ett år, 34 %. Vid betydligt mer än hälften av de bifallna ansökningarna under åren 1936 och 1937, för vilka år en särskild undersökning gjorts rörande användningen av villkorlig frigivning, har lagen utnyttjats fullt ut, i det att straffet endast behövt avtjänas till två tredjedelar. Under åren 1907—1941 ha 70 personer eller 2.5 % av hela antalet villkorligt frigivna, förverkat den villkorligt medgivna friheten på grund av nytt brott eller, mera undantags-

vis, genom åsidosättande av de särskilda skyldigheter som ålegat dem. Närmare uppgifter om användningen av villkorlig frigivning meddelas i det förut omtalade betänkandet med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. s. 21 f. och i den i Sveriges officiella statistik ingående publikationen Fångvården år 1941 (s. 43 f.).

Beträffande utländsk lagstiftning om villkorlig frigivning samt tidigare svenska reformförslag i ämnet innehåller propositionen å sid. 13—16 en redogörelse.

Den 20 april 1934 erhöll chefen för justitiedepartementet Kungl. Maj:ts bemyndigande att låta verkställa utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden. Bland reformfrågor, som därvid skulle upptagas, nämndes frågan angående revision av lagstiftningen om villkorlig frigivning. Resultatet av den i anledning härav verkställda utredningen föreligger i ett den 30 september 1938 dagtecknat betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m., avgivet av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga (statens offentliga utredningar 1938: 25). De sakkunniga voro professorn Folke Wetter, ordförande, överdirektören Hardy Göransson, professor Olof Kinberg, advokaten Hugo Lindberg och byråchefen för lagärenden Ivar Strahl med hovrättsassessorerna Axel Lindskog såsom sekreterare.

De sakkunnigas reformförslag avser i främsta rummet att göra villkorlig frigivning till ett normalt slutled i verkställigheten av tidsbestämda frihetsstraff. Undantag göres dock för straff av kortare tidslängd.

De sakkunniga framhålla, att övergången från fängelsevistelse till livet utanför anstalten enligt vad erfarenheten utvisar erbjuder betydande svårigheter och risker för fångarna. Det är därför enligt de sakkunniga ett samhällsintresse att bereda de frigivna fångarna hjälp och stöd. De sakkunniga ha föreslagit åtgärder med syfte att åstadkomma en förbättrad eftervård åt frigivna fångar. För att giva erforderligt allvar och eftertryck åt sådan eftervårdande behandling bör enligt de sakkunnigas åsikt finnas möjlighet att, om den frigivne missköter sig, åter intaga honom i fångvårdsanstalt. De sakkunniga ha därför föreslagit, att reglerna om villkorlig frigivning ändras så att institutet kommer till användning i betydligt större utsträckning än nu.

Enligt de sakkunnigas förslag skola, frånsatt vissa undantag, alla fångar med bestämd strafftid, för vilka det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, o b l i g a t o r i s k t villkorligt frigivas, då fem sjättedelar av strafftiden förflutit. En person, som dömts till sex månaders frihetsstraff, skall alltså enligt förslaget villkorligt frigivas efter fem månader, en person, som dömts till ett års frihetsstraff efter tio månader o. s. v. Ifall den villkorligt medgivna friheten förverkas, har i de anförda exemplen den frigivne att avtjäna en straffåterstod av en, respektive två månader. Undantag från denna regel om obligatorisk villkorlig frigivning göres endast i följande tre fall. Har fråga väckts att underkasta den dömde förvaring i säkerhetsanstalt,

må villkorlig frigivning ej ske så länge frågan är beroende på prövning. Ej heller må den frigivas som, utan att kunna dömas till förvaring, måste befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet. Den som ålagts inneslutning i straffcell må ej frigivas förrän bestraffningen verkställts. En av de sakkunniga, advokaten Hugo Lindberg, har i reservation till betänkandet påyrkat, att undantaget beträffande fånge, som måste befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet, måtte utgå.

Beträffande fångar med längre strafftid ha de sakkunniga i anslutning till gällande rätt föreslagit, att villkorlig frigivning fakultativt skall kunna ske vid en tidigare tidpunkt än den då de enligt den nyss återgivna regeln obligatoriskt skulle villkorligt frigivas. För dylik fakultativ frigivning förutsättes enligt förslaget, att fången i minst ett år undergått straffarbete på viss tid eller fängelse och att två tredjedelar av den ådömda strafftiden förflutit ävensom att det med fog kan antagas, att han efter frigivningen skall förhålla sig väl, och att hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes. Har någon i minst tre år undergått straffarbete på viss tid eller fängelse, skall han enligt sakkunnigförslaget, om särskilda skäl därtill äro, kunna villkorligt frigivas redan då hälften av strafftiden förflutit.

En å sid. 17 i propositionen intagen tabell, vars uppgifter äro hämtade från den i Sveriges officiella statistik ingående publikationen Fångvården år 1941, belyser i vilken utsträckning villkorlig frigivning skulle förekomma enligt de sakkunnigas förslag. Tabellen ger vid handen, att årliga antalet villkorliga frigivningar efter genomförande av sakkunnigförslaget, om antalet nyintagna år 1941 lägges till grund, kan uppskattas till mellan 800 och 900. På grund av det efter år 1941 ökade fångantalet torde man emellertid åtminstone för de närmaste åren böra räkna med ett större antal frigivningar än det nämnda, sannolikt omkring 1,000.

Obligatorisk villkorlig frigivning skall enligt sakkunnigförslaget i regel beslutas av fångvårdsanstaltens styresman, fakultativ villkorlig frigivning liksom enligt gällande rätt av Konungen. Samtycke av fången erfordras icke.

Prövotiden är enligt sakkunnigförslaget liksom nu lika med den vid frigivningen återstående strafftiden, dock minst ett år. För fortsatt eftervård, om sådan finnes erforderlig för att avhålla den frigivne från att begå brott, må emellertid prövotiden förlängas med viss tid, högst ett år.

Under prövotiden skall den villkorligt frigivne enligt sakkunnigförslaget stå under tillsyn av en tillsynsman, motsvarande gällande rätts tillsynsman. Det skall åligga den frigivne att hålla tillsynsmannen underrättad om sin bostad och arbetsanställning, att icke byta bostad eller lämna anställning utan att dessförinnan ha inhämtat hans råd samt att på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom. Det skall vidare kunna åläggas den frigivne föreskrifter beträffande hans vistelseort, bostad och arbetsanställning samt förfogande över arbetsförtjänst och andra tillgångar. Sådana föreskrifter må ändras

eller upphävas före prövotidens slut, och nya föreskrifter må meddelas. Jämväl tillsynen skall kunna upphävas före prövotidens utgång.

Uppgifterna att utse tillsynsman och meddela föreskrifter m. m. äro enligt sakkunnigförslaget fördelade mellan fångvårdsanstaltens styresman, som skall samråda med anstaltsnämnden om sådan finnes vid anstalten, och statens skyddskonsulent, vilken skall ha inseende över tillsynen. Förlängning av prövotiden och meddelande av varning skall dock ankomma på fångvårdsstyrelsen liksom ock beslut om förverkande av den villkorligt medgivna friheten på grund av att den frigivne brutit mot vad till följd av den villkorliga frigivningen ålegat honom eller eljest gjort sig skyldig till uppförande som låter befara att han kommer att begå brott; förverkande på grund av begånget brott skall enligt förslaget efter samma regler som enligt gällande rätt beslutas av domstol. Fångvårdsstyrelsen skall jämväl äga ändra beslut av styresman eller konsulent. Fångvårdsstyrelsens beslut skola kunna överklagas hos regeringsrätten.

Enligt de sakkunniga är en effektiv skyddskonsulentorganisation oundgänglig för att ändamålet med den föreslagna reformen skall kunna uppnås. De sakkunniga, som utgått från att konsulenterna skola ha att taga befattning med tillämpningen av den nya lagen om villkorlig dom, ha föreslagit, att 17 konsulentbefattningar inrättas jämte en såsom bisyssla avsedd sådan befattning för Gotland och 4 assistentbefattningar.

De sakkunniga ha vidare angivit, huru eftervårdande verksamhet beträffande såväl villkorligt frigivna som övriga frigivna enligt deras mening bör bedrivas, och ha framställt vissa förslag i detta avseende.

Jämte förslag till ny lag om villkorlig frigivning ha de sakkunniga utarbetat förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid. Enligt sistnämnda lagrum i dess nuvarande lydelse skall fånge lösgivas ur straffanstalten klockan 8 f. m. å dagen för strafftidens slut. För att undvika olägenheter, som äro förknippade med att frigivningen är på detta sätt i förväg bestämd till dag och klockslag, ha de sakkunniga föreslagit, att bestämmelsen om visst klockslag för frigivningen måtte utgå och att det beträffande straffarbete och omedelbart för brott ådömt fängelse måtte stadgas att anstaltens styresman må, om skäl därtill äro, frigiva fången, i stället för å strafftidens slutdag, å någon av de tre närmast föregående eller efterföljande dagarna.

Över betänkandet ha yttranden inhämtats från överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statens inspektör för fattigvård och barnavård, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges stadsfiskaler, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska kriminalistföreningen, centralförbundet för socialt arbete, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska skyddsförbundet, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, Uppsala samhälle, föreningen skyddsvärnet i Göteborg, föreningen skyddsvärnet i Kopparbergs län och svenska

fångvårdssällskapet. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden av polismästaren, förste och tredje polisintendenterna samt förste stadsfiskalen i Stockholm. Vissa länsstyrelser ha bifogat yttrande av landsfogden i länet. Länsstyrelsen i Jönköpings län har därjämte insänt yttranden av Jönköpings läns skyddsförening samt Jönköpings länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler, och länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttrande av Kalmar läns fångvårdsförening. Svenska skyddsförbundet har bifogat yttranden av ett stort antal av de till förbundet anslutna skyddsföreningarna.

För innehållet i de avgivna yttrandena redogöres å sid. 19—27 i propositionen.

Inom justitiedepartementet ha därefter upprättats förslag till

- 1) lag om villkorlig frigivning;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare; samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Vid remiss till lagrådet den 26 februari 1943 av nyssnämnda lagförslag har *föredragande departementschefen, statsrådet Westman*, anfört följande:

»För ett effektivt bekämpande av brottsligheten är det av vikt, att de som frigivas från straffanstalterna erhålla hjälp och stöd under den första tiden efter frigivningen. Erfarenheten har nämligen givit vid handen, att de frigivna ofta ha svårt att efter avtjänandet av frihetsstraffet anpassa sig efter förhållandena i livet utanför anstalten; i synnerhet möter det ofta svårigheter för dem att skaffa sig ordnat arbete. Det framstår därför som en angelägen uppgift att genom eftervårdande åtgärder söka förebygga, att de frigivna under tiden närmast efter anstaltsvistelsen återfalla i brott eller annat asocialt levnadssätt.

I de författningar som reglera fångvårdsväsendet ha numera vissa uppgifter beträffande eftervården av frigivna ålagts fångvårdsmyndigheterna. Vid varje centralfängelse och även vid annan anstalt, beträffande vilken fångvårdsstyrelsen så förordnar, skall finnas en anstaltsnämnd, som bland annat har att vidtaga åtgärder för att bereda utkomst åt fångar som skola lämna anstalten samt att även på annat sätt hjälpa och stödja dem. Ett betydelsefullt arbete för eftervården åt frigivna utföres även av skyddsföreningarna. De flesta av dessa äro anslutna till svenska skyddsförbundet. Detta åtnjuter statsbidrag, vilket huvudsakligen användes till understöd åt föreningarna. Skyddsföreningarna bistå de frigivna med arbetsanskaffning, utrustning och dylikt. Vissa av skyddsföreningarna ha anordnat hem, i vilka de mottaga bland annat frigivna fångar för någon tids vistelse i avbidan på att de erhålla arbete på annat håll. Sådana hem ha på sina håll upprättats även av andra föreningar och av kommuner.

En statlig organisation, som bland andra uppgifter har att sörja för eftervård åt frigivna fångar, har tillkommit genom de år 1942 inrättade fyra

skyddskonsulentbefattningarna. I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har på mitt förslag begärts medel för att från och med ingången av år 1944 utöka organisationen till tolv konsulenter jämte fem assistenter åt dem (II huvudtiteln p. 44). Utvidgningen av organisationen har föreslagits främst för att möjliggöra att 1939 års lag om villkorlig dom, som för sin tillämpning kräver medverkan av ett antal för skyddsarbete kvalificerade tjänstemän, skall kunna sättas i kraft, men även med syfte att bereda större möjligheter till eftervård åt frigivna fångar. I statsverkspropositionen har även hemställts om ökat anslag för understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl. Propositionen har i nämnda delar bifallits av riksdagen.

Inom sinnessjukvården, alkoholistvården och barnavården sker utskrivning från anstalt i stor utsträckning villkorligt. Den medgivna friheten göres sålunda beroende av den utskrivnes uppförande under en viss prøvotid. I mån av behov förbindes utskrivningen med särskilt anordnad tillsyn och med föreskrifter beträffande den utskrivnes livsföring under prøvotiden. På straffrättens område är dylik utskrivning på prov stadgad som regel vid tvångsuppfostran och ungdomsfängelse samt i fråga om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och internering av återfallsförbrytare. Vid de tidsbestämda frihetsstraffen, straffarbete och fängelse, äro däremot möjligheterna till provutskrivning begränsade. Regler härom finnas meddelade i den år 1906 utfärdade och år 1918 i visst avseende ändrade lagen om villkorlig frigivning. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen är villkorlig frigivning med hänsyn till de i lagen angivna förutsättningarna för dess beviljande icke att betrakta som ett ordinärt led i straffverkställigheten utan såsom en förmån, vilken efter ansökan kan medgivas sådana fångar som befinnas särskilt förtjänta därav.

Det torde icke råda delade meningar därom att villkorlig utskrivning eller frigivning från anstalt i förening med tillsyn över den frigivne under en efterföljande prøvotid visat sig vara en synnerligen ändamålsenlig anordning på de områden där den prøvats. De sakkunniga ha, under åberopande av de goda erfarenheter som vunnits av instituten utskrivning på prov och villkorlig frigivning, föreslagit att villkorlig frigivning skall komma till avsevärt ökad användning vid de tidsbestämda frihetsstraffen.

Vid utformningen av sitt förslag ha de sakkunniga anslutit sig till den på sin tid av professor Thyren och strafflagskommissionen framförda tanken att, med bibehållande i huvudsak av den nuvarande fakultativa villkorliga frigivningen, därjämte införa villkorlig frigivning såsom ett normalt led i straffverkställigheten. Denna senare form av villkorlig frigivning skall enligt de sakkunnigas förslag komma till användning i vidsträckt omfattning, nämligen beträffande fångar för vilka straffarbets- eller fängelsestraffet uppgår till sex månader eller däröver. Dessa skola, utom i vissa undantagsfall, frigivas då fem sjättedelar av strafftiden förflutit. Den frigivne skall stå under tillsyn under en tid av ett år eller, om den återstående strafftiden är längre, under så lång tid som motsvarar straffåterstoden. Det skall kunna åläggas honom att under prøvotiden iakttaga vissa föreskrifter i fråga om

vistelseort, arbetsanställning m. m. Prövotiden kan under vissa förutsättningar förlängas med viss tid, högst ett år. Den villkorligt medgivna friheten skall kunna förklaras förverkad, om den frigivne genom sitt uppförande ger anledning därtill.

Det synes med fog kunna antagas, att en reform av lagstiftningen om villkorlig frigivning enligt de angivna riktlinjerna skall medföra goda verkningar i kriminalpolitiskt hänseende. Uppenbart torde sålunda vara, att den villkorliga frigivningens infogande såsom ett normalt led i straffverkställigheten skulle giva denna en mera ändamålsenlig, social inriktning. Man torde också på grund av de erfarenheter som vunnits på andra områden, där motsvarande anordning tillämpats, ha anledning att hysa förhoppning om att en sådan reform skall visa sig ägnad att verksamt bidra till att minska antalet återfall i brottslighet. En förutsättning för att syftet med reformen skall vinnas är emellertid, att en lämpligt avpassad eftervård kan anordnas i de fall där en sådan är behövlig för att befämja och underlätta de straffades återgång till ett ordnat samhällsliv. Denna förutsättning torde vara förhanden, sedan den statliga konsulentorganisationen blivit utbyggd i enlighet med det beslut som fattats vid årets riksdag.

Frågan huruvida syftet med den ifrågasatta lagstiftningen bättre skulle kunna tillgodoses därigenom att, i stället för avkortning av det ådömda straffet, bestämdes ett tilläggsstraff som skulle inträda i händelse den frigivne misskötte sig under prövotiden, har varit föremål för överväganden under förarbetena till såväl strafflagskommissionens som de sakkunnigas förslag. Tanken har emellertid avvisats, av kommissionen under hänvisning till att införande av tilläggsstraff skulle framstå såsom kriminalisering av dåligt uppförande som icke innefattar brott. De sakkunniga ha bland annat framhållit, att en dylik anordning, därest den vidtoges utan samband med en revision av straffsätserna över hela strafflagstiftningens område, skulle innebära en generell skärpning av den straffrättsliga reaktionen mot brottslingarna. Under nuvarande förhållanden vore det därför enligt de sakkunnigas mening en fördel, om det erforderliga straffhotet kunde anordnas utan att något tillägg göres till det ådömda straffet. Till vad sålunda anförts vill jag foga den anmärkningen, att ehuru det föreliggande förslaget genomförande skulle i ej ringa utsträckning medföra avkortning av tiden för vistelsen i straffanstalt, denna avkortning motväges genom de övervakningsåtgärder som förutsätts enligt förslaget. Med hänsyn härtill synas de betänkligheter som i vissa yttranden uttalats mot straffavkortningen icke kunna tillmätas avgörande betydelse.

I de över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena ha delade meningar kommit till uttryck i frågan, huruvida obligatorisk villkorlig frigivning bör i enlighet med förslaget komma till användning vid frihetsstraff på så kort tid som sex månader. Därigenom komma fångar som ådömts sex månaders frihetsstraff att villkorligt frigivas redan efter fem månader, och den straffåterstod som skall tjäna som psykologiskt påtryckningsmedel för att förmå dem att underkasta sig eftervårdande behandling kommer att i sådana fall

utgöras av allenast en månads frihetsstraff. I vissa yttranden har förordats, att användningen av villkorlig frigivning begränsas till fångar med något längre strafftid; förslagsvis har nämnts en strafftid av nio månader eller ett år. Om villkorlig frigivning ej finge ske vid kortare strafftid än nio månader, skulle frigivningen icke i något fall kunna äga rum förrän efter sju och en halv månaders anstaltsvistelse, och straffåterstoden bleve minst en och en halv månad. Bestämdes det lägsta straff vid vilket villkorlig frigivning skulle kunna förekomma till ett år, bleve kortaste anstaltstiden tio månader och kortaste straffåterstoden två månader.

En ändring av sakkunnigförslaget i enlighet med vad i dessa yttranden ifrågasatts skulle medföra en avsevärd begränsning av institutets användning. Medan årliga antalet villkorliga frigivningar enligt sakkunnigförslaget, om 1941 års siffror läggas till grund för en beräkning, kan uppskattas till omkring 900, skulle antalet, därest villkorlig frigivning ej finge ske med mindre den ådömda strafftiden uppginge till minst nio månader, bliva endast cirka 500 och, om användningen av villkorlig frigivning vore begränsad till frihetsstraff på ett år eller längre tid, allenast ungefär 350.

Med hänsyn till den ifrågasatta lagstiftningens syfte att bereda möjlighet till en ändamålsenlig eftervård i alla de fall då en sådan är erforderlig, är det enligt min mening önskvärt att villkorlig frigivning kommer till användning i så stor omfattning som möjligt. Jag kan icke finna, att det möter avgörande betänkligheter att avkorta anstaltsvistelsen vid ett frihetsstraff på sex månader till fem månader, om därmed kunna vinnas de fördelar som en med eftervård förenad villkorlig frigivning är ägnad att medföra. Vad angår farhågorna för att en straffåterstod om allenast en månad skulle befinnas otillräcklig såsom påtryckningsmedel är att märka, att en frigiven i regel torde vara angelägen om att icke åter bliva intagen i fångvårdsanstalt, oavsett huru lång den tid är som han skulle nödgas kvarbliva där. Även en straffåterstod som icke uppgår till mer än en månad är därför säkerligen av betydelse såsom medel att sporra den frigivne till ordnad livsföring.

Givet är emellertid, att de eftervårdande åtgärderna i tillämpningen böra i viss mån avpassas efter straffåterstodens längd. Det ligger i sakens natur, att alltför betydande och långvariga inskränkningar i rörelsefriheten i allmänhet icke böra åläggas en frigiven, därest det straff han har att undergå i händelse av frihetens förverkande är kort. Uppenbarligen är det av stor betydelse att de föreslagna lagbestämmelserna rörande tillsyn, bestämmande av vistelseort, anvisande av arbetsanställning m. m. tillämpas med urskillning och varsamhet samt att åtgärderna avvägas under hänsynstagande till samtliga omständigheter i de särskilda fallen. Då tillämpningen av lagen i dessa avseenden skall ankomma på myndigheter och tjänstemän, vilka äga speciell erfarenhet av sådan hjälpverksamhet som den ifrågavarande, torde det icke behöva befaras att bestämmelserna skola komma att tillämpas på ett sätt som icke motsvarar deras syfte.

Såsom undantag från regeln om obligatorisk villkorlig frigivning har majoriteten bland de sakkunniga föreslagit bland annat, att fånge icke skall fri-

givas om han måste befaras bliva vådlig för annans personliga säkerhet. Att utesluta fångar av ifrågavarande slag från villkorlig frigivning skulle emellertid blott innebära att deras frigivande uppsköttes en jämförelsevis kort tid och att de samtidigt bleve undandragna den med straffhot förenade eftervård, av vilken de kanske mera än andra äro i behov. Därjämte bör beaktas, att en undantagsbestämmelse av detta slag otvivelaktigt är ägnad att medföra svårigheter och ojämnhet i tillämpningen. Jag anser mig därför icke böra förorda att stadgandet upptages i lagen. Är fångens vådlighet så utpräglad att det, med tillämpning av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, är ifrågasatt att överföra honom till sådan anstalt, bör emellertid, såsom de sakkunniga föreslagit, villkorlig frigivning vara utesluten så länge frågan om förvaring är beroende på prövning. Likaså torde det vara motiverat att bibehålla det av de sakkunniga föreslagna undantaget för det fall att någon på grund av sitt uppförande i fångvårdsanstalten ådömts disciplinär bestraffning i form av inneslutning i straffcell och denna bestraffning ej hunnit verkställas.

Utöver vad sålunda angivits finner jag det icke påkallat att föreskriva undantag från regeln om obligatorisk villkorlig frigivning.

Av grunderna för den föreslagna obligatoriska formen av villkorlig frigivning torde följa, att sådan frigivning icke bör vara beroende av huruvida fången samtycker därtill. Det bör sålunda icke ankomma på fången att avgöra, huruvida han skall bliva föremål för en i samband med frigivningen anordnad eftervård. Annorlunda synes det förhålla sig beträffande villkorlig frigivning, som enligt förslaget liksom enligt gällande lag skall kunna ske på ett tidigare stadium av straffverkställigheten. Sådan frigivning är närmast att betrakta som en förmån, vilken medgives fångar som — på grund av att de ingiva förhoppning om framtida välförhållande, till följd av gott uppförande under anstaltsvistelsen samt andra omständigheter — befinnas förtjänta därav. Även om man såsom de sakkunniga framhållit icke bör låta belöningssynpunkten ensam vara avgörande för frågan i vilka fall fakultativ villkorlig frigivning skall äga rum, synes denna synpunkt dock böra tillmätas sådan betydelse att frigivning icke bör ske utan den dömdes samtycke. På grund härav anser jag mig böra förorda den avvikelser från sakkunnigförslaget, att gällande lags föreskrift om den dömdes begivande bibehålles såsom förutsättning för fakultativ villkorlig frigivning.

Enligt sakkunnigförslaget skall fakultativ villkorlig frigivning liksom enligt gällande rätt kunna äga rum, då den dömdes avtjänat en strafftid som uppgår till minst ett år och tillika utgör minst två tredjedelar av den ådömda strafftiden. För fångar som undergått straffarbete under minst tre år ha de sakkunniga emellertid föreslagit ett stadgande, enligt vilket villkorlig frigivning skall kunna ske redan då de avtjänat hälften av den ådömda strafftiden.

I yttrandena ha skilda meningar gjorts gällande beträffande lämpligheten av dessa bestämmelser. Sålunda har beträffande den ifrågasatta möjligheten till avkortning av straffet med hälften i åtskilliga yttranden uttalats, att en

regel av sådant innehåll icke vore tillräddlig ur allmänpreventiva synpunkter. Vid överbägande av vad i dessa hänseenden förekommit har jag stannat vid den uppfattningen, att någon ändring i gällande regler för närvarande icke bör vidtagas. Därest i undantagsfall större avkortning finnes motiverad än den som medgives enligt gällande lag, synes nådevägen lämpligen böra anlitas.

Såsom framgår av det föregående skall enligt förslaget prövotiden för samtliga villkorligt frigivna utgöra så lång tid som återstår av strafftiden, dock städse minst ett år. Prövotiden må emellertid, om fortsatt tillsyn över den frigivne finnes erforderlig, förlängas med viss tid, dock högst ett år. Förslaget förutsätter att tillsynsman städse skall förordnas för de frigivna. Dock skall möjlighet finnas att under prövotiden upphäva tillsynen, om den frigivnes uppförande eller omständigheterna i övrigt föranleda därtill.

För en jämkning av de i sakkunnigförslaget upptagna reglerna rörande prövotidens längd synas mig tillräckliga skäl icke ha anförts. Däremot torde det, på sätt i åtskilliga yttranden gjorts gällande, kunna med fog ifrågasättas huruvida icke bestämmelserna böra erhålla sådan lydelse att frigivning kan ske utan att den frigivne ställes under tillsyn. Sådana fall kunna utan tvivel inträffa, då med hänsyn till den frigivnes personliga egenskaper och förhållanden tillsyn vore icke blott obehöblig utan även olämplig. Om det redan vid frigivningen står klart att tillsyn icke erfordras för att den frigivne skall föra ett otadligt liv, bör sådan tillsyn icke heller anordnas. På grund härav och med hänvisning till vad fångvårdsstyrelsen härutinnan anfört i sitt förut återgivna yttrande förordar jag sålunda, att i lagen införes stadgande av innebörd att villkorlig frigivning må äga rum utan att tillsyn anordnas, därest sådan av särskilda skäl prövas icke vara erforderlig.»

Departementschefen har vidare beträffande frågan om utseende av tillsynsman anförst:

»Enligt sakkunnigförslaget skulle tillsynsman utses av styresmannen för den anstalt från vilken frigivning sker. Härigenom skulle, enligt vad de sakkunniga anförde till stöd för sin ståndpunkt i detta hänseende, styresmannen och indirekt hela anstaltspersonalen på ett betydelsefullt sätt knytas till den sociala delen av kriminalpolitiken och fångvårdens inriktning på positivt uppbyggande verksamhet främjas. De sakkunniga föreslogo i sammanhang härmed stadganden av administrativ natur, enligt vilka det skulle åligga styresmannen att vid utseende av tillsynsman samråda med anstaltsnämnden och med skyddskonsulenten i distriktet. Medan sålunda styresmannen hade att utse tillsynsman för den villkorligt frigivne, skulle det ankomma på skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas att öva inseende över hur tillsynen handhaves. Konsulenten skulle bland annat äga att entlediga tillsynsman, som befinnes olämplig för uppdraget eller är hindrad att vidare utöva det, samt att utse ny tillsynsman i den entledigades ställe.

Till skyddskonsulenternas viktigaste uppgifter hör att vaka över att efter-

vården beträffande frigivna handhaves på ändamålsenligt sätt. Med hänsyn till den ställning konsulenterna sålunda komma att intaga och den vidsträckta erfarenhet de kunna förväntas besitta i fråga om den eftervårdande verksamheten synes det vara lämpligt att de erhålla allmän befogenhet att utse tillsynsmän. Därav bör emellertid icke följa, att fångvårdsanstaltens styresmän befrias från uppgiften att vidtaga alla erforderliga förberedande åtgärder för fångars frigivning. På styresmännen bör sålunda även ankomma att föreslå tillsynsmän i den mån så är möjligt. I 6 § av förslaget upptages på grund härav stadgande att tillsynsman skall efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman utses av statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas.

I gällande lag stadgas skyldighet för landsfiskal, polismästare och stadsfiskal att mottaga förordnande såsom tillsynsman i fall då annan därtill lämplig och villig person ej finnes att tillgå. Det har icke syntts tillrådligt att upphäva detta stadgande, innan erfarenhet vunnits om i vilken mån det genom skyddskonsulenternas verksamhet blir möjligt att på frivillighetens väg anskaffa tillsynsmän för det genom den nya lagen ökade antalet villkorligt frigivna. Emellertid torde befogenheten att utse sådan befattningshavare till tillsynsman icke lämpligen kunna tillerkännas skyddskonsulent, utan synes det böra ankomma på länsstyrelsen att därom förordna efter framställning av vederbörande konsulent.

Med konsulenternas åliggande att, var och en inom sitt distrikt, ha inseende över hur tillsynen handhaves över frigivna som vistas inom distriktet bör givetvis följa befogenhet att entlediga tillsynsman, då anledning därtill förekommer. Har tillsynsman enligt vad nyss sagts förordnats av länsstyrelsen, bör det emellertid också ankomma på länsstyrelsen att återkalla förordnandet. Särskilda stadganden härom ha icke ansetts erforderliga.»

Beträffande frågan om meddelande av sådana föreskrifter, varom i 8 § i det nu framlagda förslaget till lag om villkorlig frigivning sägs, har departementschefen uttalat bland annat:

»Föreskrifter av ifrågavarande art skulle enligt de sakkunnigas förslag meddelas av fångvårdsanstaltens styresman, oavsett om frigivning skett enligt 1 § eller enligt 2 §. Då frigivning beviljas jämlikt 2 §, synes det vara lämpligt att de särskilda bestämmelser som finnas erforderliga, i överensstämmelse med vad hittills skett, meddelas av Kungl. Maj:t i frigivningsbeslutet. Vid obligatorisk frigivning torde övervägande skäl tala för att beslutanderätten anförtros skyddskonsulenten. Liksom denne vid förordnande av tillsynsman har att samråda med styresmannen för den anstalt där den frigivne varit intagen, bör sådan skyldighet åvila honom även i fråga om föreskrifters meddelande. Härigenom sättes konsulenten i tillfälle att tillgodogöra sig den kännedom styresmannen vunnit om fången under hans vistelse å anstalten. I administrativ ordning torde böra stadgas att även anstaltsnämnd, där sådan finnes, skall medverka vid handläggningen av frågor rörande den frigivnes särskilda skyldigheter under prövotiden.»

Vad angår beslutanderätten i fråga om åtgärder mot frigivna, som åsidosätta de skyldigheter som åvila dem till följd av frigivningen, har departementschefen anfört bland annat:

»Enligt de sakkunnigas förslag skulle meddelande av varning, förlängning av provotiden samt beslut om frihetens förverkande ankomma på fångvårdsstyrelsen, medan de övriga åtgärderna skulle vidtagas av skyddskonsulenten. Såsom nyss anförts bör denne äga att göra ändringar i föreskrifter som meddelats i samband med frigivningen och även upphäva sådana föreskrifter, om de visat sig onyttiga. Då det gäller ingripanden mot den frigivne under provotiden, som föranledas av att han icke iakttagit det uppförande som fordras av honom, synas emellertid starka skäl tala för att prövningen av vilken åtgärd som bör vidtagas centraliseras hos fångvårdsstyrelsen. Finner styrelsen att så allvarlig åtgärd är påkallad som förlängning av provotiden eller förordnande om den villkorligt medgivna frihetens förverkande, synes ärendet böra hänskjutas till vederbörande länsstyrelse, som i likhet med vad som i fråga om återkallelse av frigivning gäller enligt nuvarande lag bör äga beslutanderätt i frågan — — —

I 11 § gällande lag givas bestämmelser, enligt vilka villkorligt frigiven kan häktas om han avviker från anvisad vistelseort eller gör sig skyldig till uppförande som innebär våda för allmän ordning eller säkerhet eller om omständigheterna eljest finnas föranleda därtill. Enligt sakkunnigförslaget skall i stället, där fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet föreligger, fångvårdsstyrelsen äga besluta, att den frigivne skall tagas i förvar i avbidan på vidare förordnande.

I yttrande över förslaget har överståthållarämbetet givit uttryck åt vissa betänkligheter mot att, såsom i sakkunnigförslaget skett, utbyta häktningens möjligheten mot rätt att taga i förvar, vilket vore ett institut av mera flytande karaktär. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har funnit begreppet förvar tarva närmare bestämning.

Såsom — — — anförts har i det föreliggande förslaget gjorts den avvikelser från sakkunnigförslaget, att förverkande av villkorligt medgiven frihet, där det ej sker på grund av att den frigivne dömes till fängelse eller straffarbete, skall ankomma på beslut av länsstyrelsen i stället för av fångvårdsstyrelsen. Något stadgande om omedelbar verkställighet av beslut om förverkande har — — — icke ansetts böra meddelas. Efter det fråga om förverkande uppkommit, kan återintagning i straffanstalt fördröjas genom att länsstyrelsens beslut överklagas. Ett stadgande därom att den frigivne skall kunna tagas i förvar i avbidan på vidare förordnande har med hänsyn härtill synt ägnat att inge betänkligheter, då hållande i förvar icke torde böra förekomma i andra fall än då det kan förutsättas att åtgärden blir av helt kort varaktighet. I — — — paragraf har därför i stället stadgats, att den frigivne, såframt omständigheterna därtill föranleda, kan häktas då fråga om förverkande uppkommit. Befogenhet att förordna därom har förbehållits länsstyrelsen.»

I fråga om den villkorligt medgivna frihetens förverkande på grund av begånget brott har departementschefen i anslutning till 13 § i det remitterade förslaget till lag om villkorlig frigivning anfört bland annat:

»I förevarande paragraf anges under vilka förutsättningar villkorligt medgiven frihet skall förklaras förverkad av domstol, där åtal för brott väckes mot den frigivne. Motsvarande regler äro upptagna i 13 § av gällande lag. Enligt detta lagrum skall den frihet som villkorligt medgivits städse förklaras förverkad, om straffet för det nya brottet utgör fängelse eller straffarbete. De sakkunniga föreslogo härutinnan icke någon ändring. I lagen om villkorlig dom har emellertid motsvarande stadgande, 13 § 1 mom., erhållit sådan lydelse att domstolen, där särskilda skäl föreligga, äger underlåta förverkandeförklaring. Då de skäl som åberopats för denna mildare bestämmelse i lagen om villkorlig dom¹ torde äga giltighet även beträffande villkorlig frigivning, har lagrummet avfattats i överensstämmelse med nämnda bestämmelse.»

Beträffande det remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare har departementschefen anfört:

»I 2 § av 1927 års förvaringslag, vilken den dag Konungen förordnar skall ersättas av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, anges bland förutsättningarna för förordnande om förvaring, att någon, sedan han till fullo undergått honom för tidigare brott ådömt straffarbete, ånyo begår brott och därför dömes till straffarbete eller, i visst fall, fängelse. I förslaget till lag om villkorlig frigivning har såsom förut anmärkts icke upptagits någon motsvarighet till stadgandet i 4 § av gällande lag därom att frihetsstraff, från vilket någon villkorligt frigivits, skall anses till fullo avtjänat, då den villkorliga friheten ej längre kan återkallas eller förklaras förverkad. Då detta förslag innebär att villkorlig frigivning i stor utsträckning skall vara obligatorisk, har det synts mindre lämpligt att ådömande av förvaring är beroende av huruvida ett straff till fullo avtjänats. I stället för regeln att det tidigare straffarbetet skall ha till fullo avtjänats har föreslagits, att såsom förutsättning för att den nya domen skall kunna utbytas mot förvaring endast skall fordras att den dömde blivit frigiven från tidigare ådömt straffarbete.»

Beträffande det remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid har departementschefen anfört:

»De sakkunnigas förslag, att frigivning från straffarbete eller omedelbart för brott ådömt fängelse må, om skäl därtill äro, kunna äga rum i stället för å strafftidens slutdag å någon av de tre närmast föregående eller efterföljande dagarna, har mött betänkligheter i vissa yttranden, bl. a. i dem som avgivits av svenska fångvårdssällskapet, styrelsen för svenska skyddsförbundet och, i vad angår uppskjutande av frigivningen, fångvårdsstyrelsen. Där-

¹ Första lagutskottet vid 1939 års lagtima riksdag, utl. nr 35 sid. 27—28.

emot har i yttrandena icke framställts någon erinran mot förslaget att borttaga den nuvarande bestämmelsen att frigivning städse skall ske klockan 8 f. m.

Att såsom de sakkunniga föreslagit överlämna åt de verkställande myndigheterna att avkorta eller förlänga straffet med någon dag synes mig icke lämpligt. Däremot biträder jag de sakkunnigas förslag om upphävande av den nuvarande bestämmelsen, att frigivning skall ske klockan 8 f. m. Även en sådan mindre ingripande lagändring torde vara av värde för fångvårdsmyndigheternas och de eftervårdande organens strävanden att hindra, att fången redan omedelbart efter frigivningen råkar i dåligt sällskap, det må vara kamrater från fängelset som skola frigivas samma dag eller personer som vänta på den frigivne utanför fängelset.»

Lagrådet har den 5 maj 1943 avgivit utlåtande över de remitterade lagförslagen. Utlåtandet, för vars innehåll lämnas en kortfattad redogörelse i nedanintagna anförande av t. f. chefen för justitiedepartementet, är återgivet å sid. 51—60 i propositionen.

Vid föredragning i statsrådet den 7 maj 1943 för beslut om avlämnande av förevarande proposition har t. f. chefen för justitiedepartementet, *statsrådet Bergquist*, anförde följande:

»Lagrådets majoritet har för att undvika organisatoriska svårigheter vid den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande ifrågasatt, huruvida icke med hänsyn därtill kunde vidtagas en viss uppmjukning i förslaget, exempelvis genom att såsom förutsättning för obligatorisk frigivning under viss tid kräva ett frihetsstraff å längre tid än sex månader. Såsom lagrådets majoritet därvid uttalat är det givetvis av vikt, att reformen icke genomföres vid en sådan tidpunkt att skyddskonsulentorganisationen på grund därav utsättes för alltför stark påfrestning. Skyddskonsulenterna skola i första hand föra 1939 års lag om villkorlig dom ut i livet. Det synes nödvändigt, att någon tid får förflyta efter det att sistnämnda lag trätt i tillämpning innan Kungl. Maj:t meddelar beslut om att jämväl här ifrågavarande lagstiftning om villkorlig frigivning skall träda i kraft. Att därutöver genom en särskild övergångsordning underlätta reformens genomförande läser icke vara erforderligt.

En ledamot av lagrådet har hemställt, att förslaget till lag om villkorlig frigivning måtte ändras så, att obligatorisk frigivning ej må tillämpas vid kortare strafftid än ett år. Tillräckliga skäl för en sådan ändring, som skulle avsevärt inskränka lagens tillämpningsområde, torde ej ha anförts.

Beträffande förslaget i övrigt har lagrådet förordat vissa jämkningar och tillägg. 2 § har i enlighet med vad lagrådet hemställt underkastats en redaktionell omarbetning. I fråga om 6 och 8 §§ har lagrådet förordat, att bestämmelser om tillsyn enligt 6 § och om föreskrifter enligt 8 § skola upptagas i själva beslutet om villkorlig frigivning. Såsom torde framgå av det remitterade förslaget böra de bestämmelser, som i dessa avseenden skola gälla, meddelas i samband med den villkorliga frigivningen. Det torde emellertid av

praktiska skäl icke kunna föreskrivas, att bestämmelserna skola meddelas redan före frigivningen och intagas i beslutet härom. I tillämpningsföreskrifter till den nya lagstiftningen bör stadgas, att bestämmelserna i fråga skola intagas i en för den frigivne utfärdad tillsynsbok. 6 och 8 §§ i förslaget ha därför bibehållits oförändrade. 12 § första och tredje styckena ha ändrats i enlighet med lagrådets uttalanden.

Med avseende å bestämmelserna i 13—15 §§ har lagrådet föreslagit vissa jämkningar i fråga om förverkande av villkorlig frigivning och vad därmed äger samband samt förordad en delvis annan reglering för olika fall av sammanträffande av brott. Lagrådet har i denna del till en början hemställt om den ändringen i förslaget, att i nära anslutning till gällande lag stadgas att villkorligt medgiven frihet ej må förklaras förverkad på grund av brott med mindre fråga därom uppkommer i mål som anhängiggjorts före prövotidens utgång. Vidare har lagrådet förordad bestämmelser, att därest den frigivne övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas och till följd därav förhöjt straff jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes, den villkorligt medgivna friheten skall förklaras förverkad, att om den frigivne finnes förskylla endast ringa förhöjning i det tidigare ådömda straffet, straff i stället må ådömas och verkställas för allenast det brott, varom den frigivne sålunda övertygats, samt att om förhöjt straff prövas icke böra ådömas, det förut ådömda straffet skall förklaras avse jämväl det ifrågavarande brottet. Lagrådet har tillika hemställt, att i lagen intages föreskrift av huvudsakligen det innehåll att, om den frigivne jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen ådömes förhöjt straff, frågan om ny villkorlig frigivning skall bedömas med hänsyn till det för brotten gemensamma straffet, dock med den inskränkningen att villkorlig frigivning enligt 1 § ej må ske, med mindre vad av straffet återstår att verkställa uppgår till minst sex månader och ej heller förrän den dömde ånyo avtjänat minst fem månader.

Vad lagrådet sålunda föreslagit har jag ansett mig böra biträda. Bestämmelserna ha upptagits under 13 och 14 §§ i förslaget.

Såsom 15 § har — i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag och i analogi med 16 § sista stycket nya lagen om villkorlig dom — på lagrådets hemställan upptagits stadgande, att då den villkorligt medgivna friheten ej längre kan förklaras förverkad, straffet skall anses ha vid frigivningen till fullo verkställts.

Likaledes i enlighet med lagrådets hemställan har 20 § utsträckts att gälla vid tillämpningen av lagen i stället för, såsom enligt det remitterade förslaget, 1 och 2 §§.

Om det nyssnämnda stadgandet, att straff som avbrutits genom villkorlig frigivning likväl under viss förutsättning skall anses till fullo verkställt, upptages, har lagrådet ansett, att det till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § 1927 års förvaringslag borde få förfalla. Då detta förslag dock alltjämt skulle få viss betydelse, nämligen med avseende å tiden före prövotidens slut, har jag likväl ansett mig böra bibehålla detsamma.

Det nya innehållet i 13 § lagen om villkorlig frigivning torde, på sätt lag-

rådet uttalat, böra föranleda, att i 4 kap. 3 § strafflagen intages en erinran om att i vissa fall särskilt straff må ådömas i stället för gemensamt sådant.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § 1898 års lag om beräkning av strafftid, vilket av lagrådet lämnats utan erinran, har bibehållits oförändrat.»

I *motionerna* anföres bland annat följande:

I förevarande lagförslag uppställas som förutsättningar för fakultativ villkorlig frigivning, att det med fog kan antagas, att den dömde efter frigivningen skall förhålla sig väl samt att hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar, att straffet fortsättes. Vid bedömande av frågan, huruvida dessa förutsättningar föreligga, skola en rad uppräknade omständigheter beaktas, bl. a. brottets beskaffenhet samt den dömdes tidigare vandel och uppförande under fängelsetiden. Uppenbarligen bör frågan om fakultativ villkorlig frigivning bedömas med hänsyn till utsikterna för den dömdes framtida välförhållande, varvid även brottets beskaffenhet och omständigheterna vid detsamma kunna inverka på prognosen. Däremot torde lagrummets hänvisning till den allmänna laglydnadens krav kunna befaras medföra en restriktiv och ojämn tillämpning av institutet. Någon allmänpreventiv betydelse att räkna med torde föreskriften icke ha, då allmänheten, även om den undantagsvis får kännedom om huru lång strafftid som avtjänas, näppeligen torde taga intryck av det förhållandet att en sjättedel mer eller mindre av straffet avkortas. För den dömde själv måste det alltid framstå som svårbegripligt, att brottets svårhet, som redan beaktats av domstolen vid straffmätningen, ånyo skall läggas honom till last på verkställighetsstadiet. Med hänsyn till vad ovan anförts om angelägenheten av att fakultativ villkorlig frigivning tillämpas i vidgad utsträckning, torde alltså föreskriften att hänsyn skall tagas till den allmänna laglydnaden böra utgå ur lagtexten.

Beträffande beslut om villkorlig frigivning och i samband därmed stående frågor innebär propositionen följande kompetensfördelning mellan skilda myndigheter. — — —

Den sålunda verkställda kompetensfördelningen mellan olika myndigheter skiljer sig i viktiga hänseenden från vad som föreslagits i det sakkunnigbetänkande (SOU 1938: 25), som ligger till grund för propositionen. I betänkandet föreslogs sålunda, att tillsynsman skulle förordnas av fångvårdsanstaltens styresman, vilken vid obligatorisk villkorlig frigivning, när så funnes påkallat, jämväl skulle meddela den frigivne de ovannämnda särskilda föreskrifterna; i dessa frågor skulle styresmannen, enligt bestämmelser som tänktes utfärdade i administrativ ordning samråda med anstaltsnämnden, där sådan funnes, och med skyddskonsulenten i det distrikt, där den frigivne skulle vistas. Skyddskonsulenten skulle äga att utse ny tillsynsman och att ändra eller upphäva meddelade föreskrifter, så ock att meddela nya föreskrifter. Slutligen skulle det tillkomma fångvårdsstyrelsen, förutom att tilldela den frigivne varning, att förordna om förlängning av prövotiden och om förverkande av villkorligt medgiven frihet. När fråga om förverkande förelåg, skulle fångvårdsstyrelsen äga att besluta om den frigivnes tagande i förvar i avbidan på vidare förordnande. Vid handläggning av de viktigaste av nämnda ärenden skulle fångvårdsstyrelsen bestå av överdirektören, byrådirektören på styrelsens sociala avdelning samt två av Kungl. Maj:t förordnade sakkunniga för tillämpning av lagen om villkorlig frigivning. Beträffande dessa sakkunnigas kompetens föreslogs intet stadgande; eventuellt tänktes fångvårdsfullmäktige skola förordnas till sakkunniga.

Vid övervägande av huru beslutanderätten i frågor som röra de villkor-

ligt frigivna bör fördelas, anknyter sig det största intresset till spørsmålet, vilken myndighet som, när den frigivne brister i sina åligganden, skall besluta om de mera ingripande påföljderna förlängning av tillsynstiden och, framför allt, förverkande av den villkorligt medgivna friheten. Det rör sig här om frihetsberövanden, som äro likartade med ådömande av straff men som i brottspreventionens intresse måste beslutas utan att den frigivne förövat nytt brott. Vad det gäller är att finna ett organ som förenar domstolens juridiska kompetens och oväld med en kriminalpolitisk sakkunskap och erfarenhet av eftervårdsproblem som icke återfinnes hos domstolarna. Det är vidare i samhällsskyddets och djupare sett även i den frigivnes intresse, att nödiga beslut fattas utan onödig omgång. Den i propositionen valda utvägen, som i realiteten innebär att fångvårdsstyrelsen skall taga ställning till frågan om förverkande bör beslutas och i så fall överlämna ärendet till länsstyrelsen, synes icke böra godtagas. Detta system torde medföra, att ingendera myndigheten känner sig direkt ansvarig för det fattade beslutet; fångvårdsstyrelsen meddelar ej detta formellt sett, och länsstyrelsen stöder sig på fångvårdsstyrelsens mening. Ingendera myndigheten är fullt ägnad att ensam fatta beslut om förverkande. Fångvårdsstyrelsen besitter den kriminalpolitiska sakkunskapen, men att förlägga beslutanderätten om frihetsberövande till styrelsen skulle strida mot den viktiga rättsprincipen, att en fångvårdsmyndighet ej själv bör bestämma, när fångvård skall äga rum. Länsstyrelsen åter torde i regel varken besitta kriminalpolitisk sakkunskap eller erbjuda samma garantier som domstol vid ett rättsligt bedömande av förutsättningarna för frihetsberövande. Som i ovannämnda sakkunnigbetänkande framhållits, har gällande lags ståndpunkt i fråga om länsstyrelsens beslutanderätt föranletts av ett uttalande av högsta domstolen, att tillsynen över de villkorligt frigivna ägde karaktären av polisuppsikt och nära sammanhänge med andra polismyndigheterna tillkommande åligganden. Ingen torde nu vilja göra gällande, att eftervärden bör anordnas polismässigt. När antalet frågor om förverkande efter den obligatoriska villkorliga frigivningens tillkomst kommer att mångdubblas, borde det därför vara uteslutet att bibehålla länsstyrelsen som beslutande myndighet. Häremot talar också, att en sådan ordning skulle väsentligt öka länsstyrelsernas redan nu tyngande arbetsböda. Vidare må anföras, att inkopplandet av såväl fångvårdsstyrelsen som länsstyrelsen är ägnat att vålla onödig och skadlig tidsutdräkt. Slutligen kan den tänkta proceduren vålla olägenheter, därest länsstyrelsen efter det ärendet inkommit från fångvårdsstyrelsen icke anser sig böra fatta det av styrelsen rekommenderade beslutet; lång tid kommer då att förflyta, innan någon åtgärd överhuvud taget kommer till stånd.

En tänkbar utväg vore att på sätt de sakkunniga föreslagit låta fångvårdsstyrelsen i med särskilda sakkunniga förstärkt sammansättning besluta i hithörande frågor, varvid de sakkunnigas antal dock borde utökas till tre, samtidigt som det stadgades, att en av dem skulle vara domare, en läkare och en i allmänna värv erfaren. Härigenom skulle det beslutande organet otvivelaktigt komma att erhålla den erforderliga kompetensen. Det förefaller emellertid oegentligt och ägnat att ingiva allmänheten felaktiga föreställningar, att ett sådant organ fortfarande benämnas fångvårdsstyrelsen. En sådan organisation ger vidare anledning till jämförelser med institutionerna på angränsande områden av kriminalvården. Om återintagning av dem som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, förvaring och internering besluta särskilda nämnder med i huvudsak samma sammansättning som det ovan skisserade organet, vilka nämnder jämväl äro utskrivningsmyndigheter och ha tillsyn över eftervärden i dess helhet beträffande respektive klientel. Bestämmelserna för tvångsuppfostrade och straffriförklarade äro likartade.

Framdeles torde man också ha att räkna med tillkomsten av en ny straffform, arbetsfängelse, varvid en motsvarande nämnd torde komma att handhava utskrivnings- och eftervårdsfrågorna. Möjligen får det, sedan tillräcklig erfarenhet vunnits, övervägas att sammanslå de skilda nämnderna till en gemensam fängelsenämnd eller fängelsedomstol.

För att icke avvika från de hittills valda riktlinjerna i svensk kriminalpolitik och för att ej skapa organisatoriska svårigheter i framtiden torde man alltså böra inrätta det organ, som skall handhava de viktigaste eftervårdsfrågorna beträffande villkorligt frigivna, såsom en särskild nämnd med domarinslag. Nämnden synes böra få enahanda sammansättning som interneringsnämnden, dock med den av hithörande ärendens natur betingade ändringen, att jämte överdirektören i fångvårdsstyrelsen även byrådirektören å styrelsens sociala avdelning bör vara självskrivnen ledamot av nämnden. Övriga ledamöter skulle bliva en domare eller f. d. domare, tillika ordförande, en i sinnessjukvård erfaren läkare och en i allmänna värv erfaren lekman. För de icke självskrivna ledamöterna skulle suppleanter utses. En sådan nämnd, som skulle vara förlagd till fångvårdsstyrelsen, torde draga relativt ringa kostnader, som i varje fall äro små i förhållande till de stora sociala och materiella värden, som äro beroende av effektiviteten hos samhällets kriminalvårdande åtgärder.

Den tänkta nämnden bör träda i fångvårdsstyrelsens resp. Konungens ställe även beträffande övriga frågor, som röra tillämpningen av villkorlig frigivning; den bör alltså bestämma, när tillsyn ej skall äga rum, och meddela särskilda föreskrifter för i fakultativ ordning villkorligt frigiven, ävensom, när villkorligt frigiven åsidosätter sina åligganden, efter omständigheterna förordna om tillsyn, meddela nya föreskrifter för den frigivne och besluta om varning. Slutligen skall den kunna ändra vad skyddskonsulent eller styresman beslutit. Mot nämndens beslut bör talan ej få föras.

En viktig fördel, som vinnes genom inrättande av en nämnd, är, att den kan givas befogenhet att besluta om den frigivnes tagande i förvar i avbidan på vidare förordnande. Detta institut, som med gynnsamma erfarenheter prövats bl. a. för ungdomsfängelseklientelet vidkommande, torde vara avsevärt mera lätthanterligt och ägnat att möjliggöra snabba ingripanden än den i propositionen föreslagna rätten för länsstyrelsen att förordna om häktning. Beslut om tagande i förvar bör kunna fattas av nämndens ordförande, eventuellt av någon av de självskrivna ledamöterna.

Tillkomsten av en särskild nämnd torde böra föranleda, att åt nämnden anförtros den beslutanderätt i ärenden rörande fakultativ villkorlig frigivning, som i likhet med vad nu gäller föreslagits skola tillkomma Konungen. Genom sin ovan angivna sammansättning kommer nämnden att utgöra ett synnerligen lämpligt organ för prövning av hithörande ärenden. Samma skäl som föranlett, att prövningen av frågor om utskrivning från förvaring, internering och ungdomsfängelse förlagts till interneringsnämnden och ungdomsfängelsenämnden, tala för att låta den nyinrättade nämnden få beslutanderätten i frågor om fakultativ villkorlig frigivning. Vidare vinner man härigenom den otvivelaktiga fördelen, att samma myndighet kommer att handhava frigivnings- och eftervårdsfrågor, varjämte överflyttningen av ärendena till nämnden innebär en önskvärd förenkling och rationalisering. Nämnden synes lämpligen böra kallas *frigivningsnämnden*.

Mot den fördelning av beslutanderätten i övriga frågor mellan olika myndigheter, som föreslås i propositionen, torde vissa invändningar kunna riktas.

När tillsyn anordnas, skall, som ovan anförts, skyddskonsulenten i det distrikt, där den frigivne efter frigivningen skall vistas, utse tillsynsman för den frigivne och, i den mån det finnes påkallat, meddela särskilda be-

stämmelser för den frigivne, allt efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman. Det finnes emellertid intet stadgande om att beslutet angående villkorlig frigivning skall innehålla föreskrift om den frigivnes vistelseort. I stället kan sådan föreskrift meddelas av konsulenten, när skäl därtill för-
anleda. Detta bemyndigande att bestämma den frigivnes vistelseort synes böra utbytas mot ett stadgande att, när tillsyn anordnas, skall beslutet om villkorlig frigivning alltid innehålla föreskrift om den dömdes vistelseort efter frigivningen. Detta stadgande torde böra kompletteras med en regel, att den frigivne ej får byta vistelseort utan medgivande av skyddskonsulenten i distriktet.

Frågan om vem som skall meddela de särskilda föreskrifter för den frigivne, som äro upptagna i lagförslagets 8 §, torde vara en av de mest svår-
lösta frågorna i nu ifrågakarande lagstiftning. Dessa föreskrifter, som äro av frihetsinskränkande natur, t. ex. skyldighet att bo på ett upptagningshem och inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst, innebära ofta ett så djupgående ingrepp i den personliga friheten, att försiktighet bör iakttagas vid valet av myndighet som får meddela dem. Vid fakultativ frigivning komma dessa föreskrifter att meddelas av frigivningsnämnden. Att låta nämnden besluta i dessa frågor även vid obligatorisk villkorlig frigivning torde bliva alltför betungande för nämnden, och denna utväg bör därför av-
visas, särskilt som nämnden kan upphäva föreskrifterna på besvär av den frigivne. Det är av vikt, att föreskrifterna meddelats redan före frigivningen, så att den frigivne omedelbart försättes i de förhållanden, som anses bäst ägnade att förebygga återfall i brott. Angelägenheten härav har antytts av lagrådet i dess yttrande. Det är vidare önskvärdt, att det organ, som meddelar föreskrifterna, har en såvitt möjligt fullständig kännedom om den dömdes förhållanden. Dessa förutsättningar uppfyllas ej alltid av skyddskonsulenten i det distrikt, där den dömdes skall vistas. Konsulenten torde ofta vara bosatt i en helt annan del av landet än där den dömdes avtjänar straff, och då konsulenten icke kan beräknas medhinna att i nämnvärd utsträckning besöka anstalter utanför sitt distrikt, får han i sådana fall merendels känne-
dom om den dömdes förhållanden endast genom skriftväxling med fängelset. Hårtill kommer, att en sådan skriftväxling måste bli mycket betungande för konsulenten. Det synes därför lämpligare att, på sätt de sakkunniga före-
slagit, styresmannen får meddela ifrågakarande föreskrifter efter samråd med anstaltsnämnden, där sådan finnes, och skyddskonsulenten i det distrikt, där den frigivne skall vistas. Det förutsättes därvid, att fångvårdsstyrelsen be-
slutar, att anstaltsnämnd skall finnas vid samtliga de anstalter, från vilka villkorlig frigivning kommer att äga rum, ävensom att skyddskonsulenten i det distrikt, där anstalten är belägen, samt av fångvårdsstyrelsen jämlikt 15 § stadgan angående vård och behandling i statens fångvårdsanstalter utsedda personer med erfarenhet rörande social hjälpverksamhet deltaga i nämndens behandling av hithörande ärenden. Styresmannens beslut böra kunna över-
klagas hos frigivningsnämnden.

Skyddskonsulenten i det distrikt, där den dömdes vistas, bör sedan äga att ändra eller upphäva meddelade föreskrifter ävensom att, i motsats till vad som föreslagits i propositionen, meddela nya föreskrifter för den dömdes. Häremot möta ej samma betänkligheter som mot att låta honom meddela sådana föreskrifter, innan han lär känna den frigivnes förhållanden. Han bör emellertid, som ovan förutsatts, även ha möjlighet att hänskjuta frågan om nya föreskrifter till frigivningsnämndens avgörande.

Angelägenheten av att tillsynsman för den dömdes alltid finnes utsedd vid den villkorliga frigivningen medför, att det torde vara lämpligast att låta tillsynsman förordnas av styresmannen efter samråd med anstaltsnämnden

och konsulenten i det distrikt, där den frigivne skall vistas. Möjligen bör det särskilt stadgas att, om konsulenten föreslagit viss tillsynsman, denne alltid skall förordnas. Särskilda bestämmelser erfordras om rätt för konsulenten att entlediga tillsynsman och förordna annan i hans ställe. Vid fakultativ villkorlig frigivning torde frigivningsnämnden böra förordna tillsynsman för den frigivne.

Propositionen öppnar icke möjlighet till förkortning av prøvotiden, när den villkorligt frigivne förhållit sig väl. I analogi med vad som nu är fallet vid villkorlig dom torde frigivningsnämnden böra tillerkännas befogenhet att förordna om sådan förkortning av prøvotiden.

I propositionen utsåges ingenting om att tillsynsmännen för de villkorligt frigivna skola tillerkännas ersättning för sina uppdrag. Att så sker synes ofrånkomligt. Redan nu möter det stora svårigheter att anskaffa oavlönade tillsynsmän åt dem som utskrivs på prov från ungdomsanstalt, och läget torde i detta hänseende försämrats, när ett nytt stort tillsynsklientel tillkommer. Det torde därför i samband med lagens antagande böra uttalas, att tillsynsmännen för dem, som villkorligt frigivas eller utskrivs från fångvårdens anstalter, skola åtnjuta ersättning enligt samma grunder som övervakare över villkorligt dömda.

Den föreslagna lagen avses enligt propositionen skola träda i kraft den dag Konungen förordnar. Anståndet med ikraftträdandet har motiverats med att det torde åtgå någon tid för de nya skyddskonsulenterna, som träda i funktion den 1 januari 1944, att inrätta sig för sin verksamhet. Då det däremot icke ifrågasatts, att skyddskonsulentorganisationen skulle på något sätt utvidgas med tanke på konsulenternas åligganden beträffande de villkorligt frigivna, synes hinder ej möta mot att tiden för lagens ikraftträdande vid dess antagande bestämmes till den 1 juli 1944.

De tidsbestämda frihetsstraffen straffarbete och fängelse bilda grundstommen i det svenska straffsystemet. Längre erbjöd det straffrättsliga reaktionssystemet ingen annan möjlighet än att låta den brottslige undergå ett efter brottets grovhet avpassat tidsmätt straffarbete eller fängelse. Sedan detta straff blivit i sin helhet verkställt upphörde samhället att intressera sig för den brottslige. Så länge vedergällnings- och avskräckningssynpunkterna voro förhärskande, gjorde sig behovet av reformer föga gällande. Allteftersom straffet vid sidan av sin allmänpreventiva uppgift tillmätts det mera praktiska syftet att skydda samhället mot ytterligare brottslighet från den dömdes sida, har emellertid den uppfattningen gjort sig gällande, att tidsbestämda straff utan eftervård i många fall utgöra ett föga tjänligt medel för den brottsliges återanpassning i samhället; denna uppfattning har vunnit stöd i den erfarenhetsmässigt höga återfallsfrekvensen efter undergången frihetsstraff. Under det straffrättsliga reformarbetet har det varit en huvudsynpunkt att söka åvägabringa en effektiv eftervård åt den dömda. Detta syfte har man sökt vinna på två vägar. Å ena sidan har man öppnat möjlighet att i stället för de tidsbestämda straffen använda till tiden mera obestämda, med eftervård förenade behandlingsformer — tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring, internering — och en ytterligare nyansering av straffsystemet i denna riktning har övervägts. Å andra sidan har man sökt åvägabringa att de från straffarbete och fängelse frigivna bliva föremål för stödjande och kontrollerande åtgärder. I sistnämnda hänseende har den vill-

Utskottet.

korliga frigivningen tillmätts stor betydelse. I motsats till de tidsbestämda åtgärderna, där eftervården är en integrerande del av straffet, innebär den villkorliga frigivningen att en viss del av straffet utbytes mot i brottsförebyggande syfte anordnad tillsyn och annan eftervård, när sådan är erforderlig. Hittills har den villkorliga frigivningen härjämte merendels haft karaktären av en belönande straffavkortning och alltså kommit till användning endast i mera godartade fall. Till följd härav och på grund av de ganska snäva förutsättningarna för dess tillämpning har den villkorliga frigivningen kommit att beröra endast en relativt ringa del av fångvårdsklientelet.

Huvudsyftet med det nu föreliggande förslaget är att skapa förutsättningar för en effektiv eftervård åt ett större antal av dem som frigivas från straffarbete eller fängelse. Detta syfte söker förslaget ernå genom att införa obligatorisk villkorlig frigivning efter fem sjättedelar av strafftiden för dem som ha att undergå minst sex månaders tidsbestämt straffarbete eller fängelse. Under en prøvotid motsvarande återstående strafftiden, dock minst ett år, skall den villkorligt frigivne, när ej särskilda skäl till annat föranleda, stå under tillsyn. För den frigivne kunna särskilda frihetsinskränkande föreskrifter meddelas. Åsidosätter den frigivne vad som åligger honom, kan i sista hand prøvotiden förlängas eller den villkorligt medgivna friheten förklaras förverkad. Villkorlig frigivning i förening med straffhot skall sålunda ingå som ett normalt led i straffverkställigheten. Däremot föreslås ingen utvidgning av den nuvarande möjligheten till fakultativ villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden, utan sådan frigivning skall fortfarande kunna ske först sedan den dömde avtjänat minst ett år av strafftiden.

Mot införandet av obligatorisk villkorlig frigivning ha riktats vissa invändningar, av vilka de viktigaste äro, att det är opsykologiskt att påtvinga den dömde en eftervård som han själv ej vill medverka till och att den i jämförelse med den långvariga tillsynen ringa straffpåföljd, som hotar den efter ett kortvarigt frihetsstraff villkorligt frigivne, sannolikt kommer att direkt uppmuntra den mest svårartade delen av klientelet att söka undkomma tillsynen genom att förverka den villkorligt medgivna friheten, medan det i fråga om de godartade fallen framstår som onödigt och måhända skadligt att utbyta en kort straffåterstod mot långvariga frihetsinskränkningar. Häremot har å andra sidan anförts, att det är de svårartade fallen som ha största behovet av tillsyn och annan eftervård, att en frigiven i regel torde vara angelägen om att icke åter bliva intagen i fångvårdsanstalt, oavsett vilken tid han skall kvarbliva där, samt att tillsynen är föga betungande för de godartade fallen, om den handhaves på rätt sätt.

Eftervården åt frigivna innebär framför allt direkta hjälpåtgärder, främst arbetsanskaffning. Dessa åtgärder, som böra stå till buds för alla frigivna, förutsätta icke något tvång. I ett stort antal fall utgör emellertid tillsyn och annan kontroll ett nödvändigt komplement till hjälpverksamheten, och någon form av tvång blir då en förutsättning för att eftervården skall kunna genomföras. För åvägabringande av detta tvång är den villkorliga fri-

givningen med åtföljande straffhot ett lämpligt medel, särskilt därigenom att den dömdes frivilliga medverkan ofta vinnes genom att en del av straffet efterskänkes. Ur sistnämnda synpunkt är otvivelaktigt den fakultativa villkorliga frigivningen den naturligaste och mest utsiktsrika formen. Den avser att efter prövning i varje särskilt fall utbyta en relativt betydande del av straffet mot en något längre tids eftervård, som är bättre ägnad att förebygga återfall i brott. För den dömden ter sig detta utbyte, som äger rum på hans egen ansökan, som en lindring i straffet. Fakultativ villkorlig frigivning kan emellertid ej lämpligen användas för brottslingar med utpräglat dålig prognos, då de ej kunna antagas i högre grad söka medverka till sin anpassning i samhället och skäligen ej heller böra åtnjuta lika stor straffavkortning som de mera välartade fallen. Då i samhällsskyddets intresse stödjande och kontrollerande åtgärder äro särskilt påkallade beträffande dem som ingiva dåliga förhoppningar för framtiden, vill utskottet därför i princip giva sin anslutning till att obligatorisk villkorlig frigivning införes som ett normalt led i straffverkställigheten. Sådan villkorlig frigivning bör ej vara beroende på den dömdes samtycke.

Beträffande frågan, om obligatorisk villkorlig frigivning bör, på sätt som föreslagits, komma till användning vid frihetsstraff på så kort tid som sex månader, har inom utskottet yppats tvekan huruvida icke det ådömda straffet och därmed även den vid frigivningen återstående strafftiden bör vara av längre varaktighet. Härvid har särskilt framhållits, att det för den dömden måste te sig som en betydande straffskärpning att han tvingas utbyta en straffåterstod som understiger två månader mot en ettårig tillsyn som måhända dessutom är förenad med särskilda frihetsinskränkande föreskrifter, samt att det straffhot som den korta straffåterstoden utgör i många fall får antagas bliva föga effektivt när det gäller att förmå den frigivne att fullgöra sina åligganden. Som i propositionen anförts skulle genom en höjning av strafftiden till ett år institutets tillämplighetsområde väsentligt inskränkas; med utgångspunkt från 1941 års siffror skulle årliga antalet villkorliga frigivningar sjunka från omkring 900 till omkring 350. Enligt 1942 års nu föreliggande siffror skulle antalet minska från omkring 1,200 till omkring 500 fall. Utskottet har därför ansett det böra övervägas, huruvida brottspreventionen kräver att en effektiv eftervård anordnas för det klientel som dömes till straff understigande ett år. Om det huvudsakligen rör sig om relativt godartade förstagångsbrottslingar med god prognos kunde det uppenbarligen försvaras att utesluta dem från en tvångsvis anordnad eftervård, medan saken ställer sig annorlunda, om det gäller ett klientel av recidivister. Till upplysning i detta hänseende har strafflagberedningen till utskottets förfogande ställt en av beredningen verkställd utredning angående under år 1942 nykomna straffångar (de nykomna fängelsefångarna med en strafftid över sex månader utgjorde sammanlagt endast 35 och kunna således lämnas åsido). Utredningen föreligger i form av en tabell, vilken bifogas detta utlåtande. Av 2,185 straffångar som nämnda år intogs i fångvårdsanstalterna hade 714 en strafftid som utgjorde minst sex månader men understeg ett år. Över

hälften av dem voro i åldern mellan 21 och 30 år. Det största antalet utgjordes av för tjuvnadsbrott dömda (486) och för andra vinningsbrott dömda (176). Av ifrågavarande 714 straffångar voro endast 223 eller 31.2 % förut helt ostraffade, medan 138 tidigare erhållit villkorlig dom och 353 undergått frihetsstraff, förvaring eller internering. Den fullständiga fördelningen av ifrågavarande klientel med hänsyn till brottstyp, ålder och tidigare kriminalitet framgår av tabellen. Utredningen visar otvetydigt att det stora flertalet av de nu ifrågavarande straffångarna äro för vinningsbrott dömda recidivister i de yngre åldersklasserna, alltså fångar som erfarenhetsmässigt förete hög återfallsfrekvens och utgöra en betydande fara för samhället. Behovet av tillsyn och annan eftervård blir än mera uppenbart i belysning av den omständigheten att icke mindre än 75 av de 353 anstaltsbehandlade recidivisterna tidigare även undergått tvångsarbete eller varnats för lösdriveri.

Vid dessa förhållanden har utskottet icke ansett det böra ifrågakomma att beträffande detta klientel avstå från den eftervård som kan komma till stånd genom obligatorisk villkorlig frigivning. Den som undergår minst sex månaders straffarbete eller fängelse bör alltså alltid villkorligt frigivas efter fem sjättedelar av strafftiden. När strafftiden understiger ett år, anser emellertid utskottet att en ettårig prøvotid skulle stå i missförhållande till den korta straffåterstoden. Utskottet föreslår därför, att den prøvotid som enligt 4 § i förslaget åtföljer den villkorliga frigivningen skall utgöra sex månader i stället för ett år, om det ådömda straffet ej uppgår till ett år. En sådan förkortning av prøvotiden torde tillgodose skäliga hänsyn till individens intressen, samtidigt som den många gånger medför att det för den dömda kommer att framstå som mera angeläget att bliva villkorligt frigiven än att få avtjäna återstoden av straffet. Under det halvår som prøvotiden varar torde man i väsentlig mån kunna uppnå vad som står att vinna med tillsyn och annan eftervård, då det ju framför allt gäller att vara den frigivne till stöd under den egentliga övergångstiden efter frigivningen. Då utskottet på sätt nedan angives föreslår, att även fakultativ villkorlig frigivning skall ifrågakomma vid kortare strafftid än ett år, blir den förkortade prøvotiden i vissa fall gällande även vid sådan frigivning.

Ehuru utskottet sålunda funnit sig böra förorda införandet av obligatorisk villkorlig frigivning i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget, anser utskottet emellertid att den fakultativa villkorliga frigivningen, som förutsätter den dömdes medverkan, ur brottsförebyggande synpunkt är överlägsen den obligatoriska villkorliga frigivningen. Med hänsyn härtill anser utskottet att den fakultativa villkorliga frigivningen bör kunna ifrågakomma även tidigare än när ett år avtjänats av straffet. Idealet skulle måhända vara att göra den fakultativa frigivningen tillämplig vid lika korta strafftider som den obligatoriska. Då detta emellertid sannolikt skulle medföra praktiska svårigheter, har utskottet stannat vid att föreslå sådan ändring av 2 § i förslaget, att fakultativ villkorlig frigivning må äga rum, när den dömda avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst åtta månader.

I visst avseende kan förslaget i jämförelse med gällande lag anses inne-

bära en inskränkning av möjligheten till fakultativ villkorlig frigivning. Som förutsättning härför uppställs nämligen uttryckligen — vid sidan av kravet på sannolikhet för att den dömde efter frigivningen skall förhålla sig väl — att hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes. Det krav på hänsynstagande till allmänpreventionens intresse som fått uttryck i detta stadgande torde i viss mån beaktas redan vid tillämpningen av gällande lag, varvid man stöder sig på ett även i föreliggande förslag upptaget stadgande, att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning bl. a. skall beaktas brottets beskaffenhet samt orsakerna till och omständigheterna vid detsamma. Avsikten med detta stadgande torde egentligen vara att nämnda omständigheter skola beaktas vid bedömandet av utsikterna för att den dömde på fri fot skall förhålla sig väl. Genom det i förslaget upptagna tillägget har enligt utskottets mening den allmänpreventiva synpunkten skjutits i förgrunden på ett sätt, som varken är motiverat av praktiska eller teoretiska grunder. Brottets svårhet har redan beaktats av domstolen vid straffmätningen, och det kan icke vara lämpligt att i administrativ väg göra en ny bedömning härav under verkställigheten av det utmätta straffet, vilket måste komma att verka som en korrigerings av domstolarnas straffmätning. Utskottet föreslår därför, i enlighet med i motionerna framställt yrkande, att stadgandet om att villkorlig frigivning enligt 2 § ej får ske när hänsyn till den allmänna laglydnaden påkallar att straffet fortsättes får utgå. Till grund för avgörandet av frågan huruvida fakultativ villkorlig frigivning skall medgivas bör således enligt utskottets förslag huvudsakligen läggas, huruvida det kan antagas att den dömde efter frigivningen skall förhålla sig väl. Vid bedömandet härav får enligt paragrafens fortsatta lydelse hänsyn bl. a. tagas till brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma.

Enligt förslaget äger fångvårdsstyrelsen eller, vid fakultativ villkorlig frigivning, Konungen medgiva, att tillsyn icke anordnas, när den av särskilda skäl prövas ej vara erforderlig. Detta stadgande har motiverats med att sådana fall kunna inträffa, då med hänsyn till den frigivnes personliga egenskaper och förhållanden tillsyn icke blott är obehörlig utan även olämplig. Om det redan vid frigivningen står klart att tillsyn icke erfordras för att den frigivne skall föra ett otadligt liv, har det ansetts att tillsyn ej bör anordnas. De sålunda anförda synpunkterna vill utskottet ytterligare understryka. Enligt utskottets mening torde det i relativt stor utsträckning inträffa att anordnandet av tillsyn är överflödigt. Utskottet tänker därvid särskilt på de tillfällighetsbrottslingar, ofta tillhörande äldre åldersklasser, som dömas för typiska engångsförbrytelser. I sådana fall fyller tillsynen icke något förnuftigt ändamål utan är snarare ägnad att skapa onödig irritation och måhända även hinder för den frigivnes fortkomst. Vid lagens tillämpning bör det därför i varje särskilt fall övervägas huruvida tillsyn bör anordnas eller ej. För att markera att befrielse från tillsyn icke endast bör förekomma i sällsynta undantagsfall, föreslår utskottet att den i förslaget för sådan befrielse uppställda förutsättningen att särskilda skäl skola föreligga får utgå. Då i vissa fall anledning torde kunna uppkomma att under loppet av prövotiden låta

tillsynen upphöra, synes ifrågavarande stadgande icke böra taga sikte utslutande på *anordnandet* av tillsyn. Utskottet föreslår alltså att 6 § första stycket får den lydelsen, att när tillsyn prövas icke erforderlig, fångvårdsstyrelsen eller, vid frigivning enligt 2 §, Konungen må medgiva att tillsyn icke skall *äga rum*. Det skall alltså tillkomma fångvårdsstyrelsen eller, när frigivning skett enligt 2 §, Konungen att häva tillsynen under prövotiden.

I motionerna har yrkats att möjlighet skall öppnas till förkortning av prövotiden sedan denna börjat löpa. Då enligt vad ovan anförts tillsynen skall kunna hävas under prövotiden, torde en förkortning av denna i regel komma att sakna praktisk betydelse för den dömde, åtminstone såvitt han bemödar sig om att föra ett otadligt liv. Utskottet erinrar även om sitt förslag, att prövotiden i vissa fall skall utgöra endast sex månader. Vid dessa förhållanden synas tillräckliga skäl saknas för införandet av den i motionerna föreslagna regeln.

Enligt förslaget skall skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman utse tillsynsman för den frigivne. Utskottet, som anser denna procedur i vissa fall kunna medföra hinder mot att tillsynsman, såsom önskvärt är, förordnas före frigivningen, finner det lämpligare att tillsynsmannen förordnas av fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med konsulenten i det distrikt där fången efter frigivningen skall vistas. Skyddskonsulenten bör äga entlediga tillsynsman och utse annan i hans ställe. När tillsyn på grund av bestämmelserna i 11 § anordnas under prövotiden eller fråga om utseende av tillsynsman eljest uppkommer under prövotiden, bör skyddskonsulenten förordna tillsynsman. I nu angivna hänseenden föreslår utskottet ändring av 6 § i förslaget.

När styresman vid fångvårdsanstalt skall förordna tillsynsman, bör han, förutom med vederbörande skyddskonsulent, samråda med anstaltsnämnden, där sådan finnes. Bestämmelse härom torde böra meddelas i administrativ ordning.

Om ej annan lämplig person finnes att tillgå, skall enligt förslaget på landet landsfiskal samt i stad polismästare och stadsfiskal vara pliktiga att mottaga uppdrag såsom tillsynsman. Enligt utskottets mening är det olämpligt att i lagen intaga en sådan regel, som ger intryck av att tillsynen i vissa fall kan få karaktären av polisuppsikt. Skulle för lagens tillämpning en regel som den föreslagna finnas erforderlig, bör den utfärdas i administrativ ordning.

I motsats till övervakarna över villkorligt dömda åtnjuta tillsynsmännen för dem som villkorligt frigivas eller utskrivs på prov från fångvårdens anstalter för närvarande ingen ersättning. I motionerna har med framhållande av de olägenheter som äro förenade härmed, yrkats att riksdagen i samband med lagens antagande måtte uttala, att tillsynsmännen för nämnda kategorier skola åtnjuta ersättning enligt samma grunder som övervakare över villkorligt dömda. I likhet med motionärerna anser utskottet det er-

forderligt att ersättning åt tillsynsmännen för villkorligt frigivna kommer till stånd. Det kan icke anses tillbörligt att tillsynsmännen, som förutom den möda de nedlägga vid uppdragens utövande merendels även åsamkas vissa utgifter, skola stå helt utan ersättning. För att lämpliga tillsynsmän skola kunna förvärfvas till det genom införandet av obligatorisk villkorlig frigivning växande tillsynsklientelet torde det vara ett oundgängligt villkor att denna fråga får sin lösning. Utskottet föreslår därför att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning härom.

Enligt 8 § i förslaget må det i samband med villkorlig frigivning, i den mån det finnes påkallat med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet, hans vandel eller andra omständigheter, kunna åläggas honom att ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning eller användande av fritid. Vidare kan det åläggas honom att avhålla sig från bruk av rusdrycker och att underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

I brottsförebyggande syfte är möjligheten att meddela de föreslagna särskilda föreskrifterna av stort värde, och utskottet har intet att erinra mot förslagets utformning i detta hänseende. Utskottet vill emellertid understryka att man måste ha för ögonen att dylika förhållanderegler, samtidigt som de djupare sett tjäna den frigivnes egna intressen, ofta ha karaktären av ingripande frihetsinskränkningar. Det är därför angeläget att de tillämpas med varsamhet och icke komma till användning i oträngt mål. Utskottet vill särskilt framhålla att rätten att föreskriva bostad för den frigivne endast i sällsynta undantagsfall bör tillämpas så, att denne mot sin vilja förpliktas att arbeta och bo på något upptagningshem med anstaltskaraktär. En dylik tvångsöverflyttning från en anstalt till en annan, låt vara mera öppen anstalt för en tid som kanske överskjuter den återstående strafftiden kan så gott som aldrig vara försvarlig. Däremot torde det, när den frigivne under prövotiden missköter sig, kunna ifrågakomma att i valet mellan inackordering å ett upptagningshem och förverkande välja den förra åtgärden. I en del fall kan det måhända finnas skäl att låta den frigivne bo på ett upptagningshem, medan han på dagen har sitt vanliga arbete utom hemmet. Även vid meddelandet av föreskrifter om den frigivnes användande av fritid och förfogande över arbetsförtjänst bör varsamhet iakttagas.

Överhuvud taget vill utskottet framhålla, att de åtgärder som vidtagas i fråga om villkorligt frigivna så långt möjligt böra ha karaktären av hjälpatgärder och icke av tvångsåtgärder. Den viktigaste och mest positiva åtgärden för den frigivnes tillrättaförande måste alltid vara att bistå honom med arbetsanskaffning. När mera ingripande åtgärder erfordras, bör den frigivnes frivilliga medverkan i första hand eftersträvas.

Med hänsyn till de ifrågavarande föreskrifternas ofta ingripande natur är det av största vikt, att det organ som skall meddela dem är väl ägnat för denna uppgift. Enligt förslaget skola föreskrifterna meddelas av skydds-

konsulenten i den frigivnes blivande vistelseort efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman. I överensstämmelse med det till grund för propositionen liggande sakkunnigbetänkandet och med motionerna föreslår utskottet att föreskrifterna i stället skola meddelas av styresmannen efter samråd med skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne skall vistas. Styresmannen bör även samråda med anstaltsnämnden, där sådan finnes. Härom bör föreskrift utfärdas i administrativ väg. Utskottet förutsätter, att anstaltsnämnder inrättas vid de fångvårdsanstalter det här kan gälla och att skyddskonsulenten i det distrikt där anstalten är belägen får tillfälle till samråd med nämnden vid behandling av dessa frågor. Den sålunda föreslagna ordningen torde innebära större garantier för ett riktigt bedömande av hithörande frågor än om en konsulent, som i många fall vistas i en annan del av landet än den där anstalten är belägen, endast på grundval av från anstalten inhämtade uppgifter skall träffa avgörandet. Den är också ägnad att hos fångvårdens funktionärer väcka och underhålla intresset för den dömdes återanpassning i samhället och synes på detta sätt komma att gynnsamt påverka fångens behandling inom anstalten.

Enligt förslaget skola jämlikt 8 § meddelade föreskrifter kunna ändras eller upphävas av den skyddskonsulent som har inseende över tillsynen. Däremot har konsulenten icke tillerkänts rätt att meddela ny sådan föreskrift. Enligt utskottets mening är det av vikt att konsulenten får sådan möjlighet. När konsulenten finner behov föreligga av någon viss föreskrift beträffande en villkorligt frigiven, vars förhållanden han under utövandet av sin verksamhet väl lärt känna, böra inga betänkligheter möta mot att tillerkänna honom rätt att meddela föreskriften. I tveksamma fall bör konsulenten dock underställa fångvårdsstyrelsen ärendet. Utskottet föreslår sådant tillägg till 10 § i förslaget, att konsulenten beträffande den som står under tillsyn skall äga meddela ny föreskrift som i 8 § sägs.

Den ändrade kompetensfördelning mellan styresman och skyddskonsulent som utskottet föreslagit medför att stadgandet i förslagets 17 § om rätt för fångvårdsstyrelsen att efter framställning av villkorligt frigiven eller eljest ändra vad skyddskonsulent beslutit måste utsträckas att avse även beslut som meddelats av styresman.

Om den villkorligt frigivne åsidosätter sina åligganden, må vederbörande myndighet enligt 11 § i förslaget förordna om tillsyn där sådan ej förut anordnats, meddela föreskrift enligt 8 §, därvid tillika skall förordnas om tillsyn om så ej tidigare skett, besluta om varning, förordna om prøvotidens förlängning med högst ett år eller förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad. Beslut härom skall enligt 12 § fattas av fångvårdsstyrelsen utom i fråga om förlängning av prøvotiden och förverkande; finner styrelsen sådan åtgärd böra vidtagas, skall ärendet hänskjutas till länsstyrelsen. Vid utskottets övervägande av frågan vilken myndighet som skall äga förordna om de mera ingripande åtgärderna, förlängning av prøvotiden och förverkande av den villkorligt medgivna friheten, har särskild vikt kommit

att läggas vid rättssäkerhetssynpunkten. Utskottet har på i motionerna anförda grunder icke kunnat godtaga länsstyrelserna såsom organ för dessa åtgärder. Sympatier hava inom utskottet uttalats för att anförtro prövningen åt domstol; fångvårdsstyrelsen skulle då vidarebefordra sådana ärenden till domstol i stället för till länsstyrelse. Till stöd härför har åberopats att domstolarna ha liknande befogenheter i fråga om villkorligt dömda. Häremot har invänts, att man icke lämpligen bör ha olika organ för beslut i de skilda eftervårdsfrågorna — beträffande de villkorligt dömda handlägger domstolen samtliga viktigare övervakningsfrågor — och att domstolarna i regel skulle sakna tidigare kännedom om de villkorligt frigivna. Mot att lägga beslutanderätten hos domstolarna ha även anförts skäl av praktisk natur. Bland annat har det ansetts bliva tidsödande och tungrott att först låta frågorna prövas centralt hos fångvårdsstyrelsen och därefter låta dem gå vidare till en starkt decentraliserad organisation. Utskottet finner det icke uteslutet att vissa fördelar skulle vara att vinna genom att överflytta prövningen till domstolarna, varvid dessa emellertid borde handlägga icke blott ärenden angående förlängning av prøvotiden och förverkande utan samtliga viktigare eftervårdsfrågor. Härigenom skulle man, förutom större rättssäkerhet, uppnå en måhända önskvärd decentralisering av organisationen. En sådan väsentlig omläggning av förslaget har emellertid icke ansetts kunna övervägas för närvarande, utan torde frågan huruvida eftervården för de villkorligt frigivna bör anknytas till domstolarna böra ställas på framtiden. I valet mellan de återstående möjligheterna, den i motionerna föreslagna frigivningsnämnden och fångvårdsstyrelsen, har utskottet icke ansett sig böra föreslå inrättandet av en ny nämnd. I viss mån avgörande har därvid varit, att utskottet ansett prövningen av ärenden rörande fakultativ villkorlig frigivning fortfarande böra tillkomma Konungen i stället för att, som i motionerna påyrkats, flyttas till den föreslagna nämnden; för enbart övriga ärenden har nämnden ansetts vara en onödigt vidlyftig organisation. Utskottet har härvid beaktat skillnaden mellan å ena sidan de uppgifter som åvila internerings- och ungdomsfängelsenämnderna och å andra sidan dem varom här är fråga. Sagda nämnder kunna sägas hava att i domstols ställe fixera en straff- eller interneringstid som i domen lämnats obestämd, medan vid villkorlig frigivning allenast är fråga om att bestämma, huruvida ett av domstol till tiden fixerat frihetsstraff i sin helhet skall gå i verkställighet eller ej. Denna senare uppgift kan lättare än den förra anförtros åt ett organ, som icke har utpräglad domstolskaraktär. Utskottet har därför stannat vid att beslutanderätten bör ligga hos fångvårdsstyrelsen, vilken dock i anslutning till sakkunnigbetänkandets ståndpunkt ansetts vid behandlingen av hithörande ärenden böra förstärkas med två av Konungen utsedda sakkunniga. Den ene av dessa skall enligt utskottets förslag vara eller hava varit ordinarie innehavare av domarämbete. Beträffande den andre föreslås inga särskilda kompetensföreskrifter, men det synes lämpligt att han besitter social erfarenhet, t. ex. i arbetsmarknadsfrågor. Av fångvårdsstyrelsens ordinarie ledamöter böra överdirektören eller ställföre-

trädare för honom samt en tjänsteman i fångvårdsstyrelsen, lämpligen byrådirektören å styrelsens sociala avdelning, deltaga i beslutet. Det beslutande organet skulle alltså komma att bestå av fyra ledamöter. Vid lika röstetal för olika meningar i frågor angående förlängning av prøvotid eller förverkande föreslår utskottet att den mening skall gälla som är lindrigast för den frigivne.

I överensstämmelse med förslaget anser utskottet att fångvårdsstyrelsen bör avgöra även de övriga eftervårdsfrågorna enligt 11 §, varjämte styrelsen som förut anförts skall äga medgiva att tillsyn ej skall äga rum samt äga ändra vad styresman och skyddskonsulent beslutat. Utskottet föreslår att styrelsen även vid handläggningen av dessa frågor skall vara förstärkt med de särskilda sakkunniga. Enligt utskottets mening skulle det nämligen vara mindre lämpligt att tillkalla dessa först då fråga om förlängning av prøvotiden eller förverkande blivit aktuell. I andra än sistnämnda frågor synes vid lika röstetal överdirektören eller hans ställföreträdare böra hava utslagsrösten.

De av utskottet sålunda föreslagna reglerna ha föranlett ändringar i 11 och 12 §§ samt tillfogandet av en ny paragraf, vilken, sedan 18 § efter viss ändring uppgått i 17 §, kunnat infogas som 18 § i förslaget.

Förläggandet av beslutanderätten i förverkandefrågor till fångvårdsstyrelsen har föranlett att reglerna i 16 § om länsstyrelses rätt till häktning i anslutning till sakkunnigbetänkandet ersatts med bestämmelser om rätt för fångvårdsstyrelsen att besluta om den frigivnes tagande i förvar, när fråga uppkommer om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Beträffande beslutanderätten i brådska ärenden angående tagande i förvar innehåller den av utskottet föreslagna 18 § en särskild regel. Tagande i förvar, som redan finnes i ungdomsfängelselagen och 1937 års förvaringslag, har sin huvudsakliga betydelse för det fall att den frigivne avvikit. Det motsvarar närmast anhållande av för brott misstänkta personer. I rättssäkerhetens intresse föreslår utskottet en bestämmelse av innebörd, att den som tagits i förvar skall lösas, därest beslut om förverkande ej meddelats inom en vecka.

Utskottet har ansett att den frigivne icke bör fränkännas rätt att besvära sig över fångvårdsstyrelsens beslut om förlängning av tillsynstiden och förverkande av den villkorligt medgivna friheten. Enligt 17 § skola dessa besvär prövas av Konungen. Till frågan huruvida prövningen bör förläggas till Konungen i statsrådet eller till regeringsrätten har utskottet icke tagit ställning. Då denna fråga ej skall regleras i lagen om villkorlig frigivning, torde den böra övervägas inom justitiedepartementet och, därest lagändring erfordras, föreläggas nästa års riksdag. Fångvårdsstyrelsens beslut i övriga frågor enligt lagen om villkorlig frigivning böra ej få överklagas.

Samtliga jämlikt lagen meddelade beslut av annan myndighet än domstol skola enligt utskottets förslag omedelbart gå i verkställighet. Av fångvårdsstyrelsen meddelat beslut om förverkande skall alltså även lända till efter-

rättelse utan hinder av anförda besvär. Med hänsyn till den kvalificerade sammansättning som fångvårdsstyrelsen skall hava vid handläggning av ifrågavarande ärenden har utskottet ansett att betänkligheter icke möta mot en sådan ordning. Det är för övrigt ett intresse för den som tagits i förvar att den återstående strafftiden omedelbart börjar löpa. Fångvårdsstyrelsen bör dock i tveksamma fall kunna förordna, att beslut om förverkande ej skall lända till efterrättelse förrän det vunnit laga kraft. Föreligga delade meningar i förverkandefrågan beträffande frigiven som vistas på fri fot, torde sådant förordnande alltid böra meddelas. De av utskottet föreslagna bestämmelserna ha infogats i 17 §.

I anslutning till de av utskottet föreslagna reglerna i 16 och 17 §§ föreslår utskottet sådan ändring av 19 § i förslaget, att den däri upptagna regeln om rätt för häktad att anlita biträde för förberedande och utförande av talan mot beslut om förverkande i stället skall gälla den som tagits i förvar eller intagits i fångvårdsanstalt för att avtjäna återstoden av straffet.

Beträffande de av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen i övrigt har utskottet icke funnit anledning till någon erinran.

Tiden för lagens ikraftträdande, som utskottet i likhet med motionärerna anser böra fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, torde böra bestämmas med hänsynstagande till de nya uppgifter som komma att åvila skyddskonsulenterna. Som i propositionen framhållits torde det åtgå någon tid för dessa nya befattningshavare att inrätta sig för sin verksamhet. När de den 1 januari 1944 träda i funktion få de omhändertaga samtliga de villkorligt dömda som då stå under övervakning, varjämte nya villkorligt dömda efter hand tillkomma. Ehuru skyddskonsulenterna redan från början skola taga befattning med eftervården åt alla som frigivas från fångvårdsanstalt, torde det ur arbetssynpunkt ej vara lämpligt att de påläggas de speciella arbetsuppgifterna enligt den nya lagen om villkorlig frigivning förrän deras verksamhet beträffande de villkorligt dömda organiserats och stabiliserats. Även sedan detta skett kan det på sätt lagrådet föreslagit övervägas att låta lagen om villkorlig frigivning först träda i tillämpning beträffande ett mera begränsat klientel — de till frihetsstraff i minst ett år dömda — för att vid en något senare tidpunkt vinna tillämpning jämväl å dem som dömts till sådant straff på kortare tid. Den begränsade tillämpningen skulle då kunna äga rum från den 1 juli 1944 till den 1 juli 1945. Härigenom skulle man vinna en lång övergångstid för omhändertagande av de villkorligt frigivna, under vilken det jämväl kunde övervägas, huruvida skyddskonsulentorganisationen utan förstärkning kan åtaga sig de nya uppgifterna i full utsträckning. Emellertid få de skäl som tala för en sådan ordning icke överdrivas. Det är att märka att konsulenterna, i motsats till vad som är fallet beträffande deras befattning med de villkorligt dömda, icke på en gång få mottaga ett stort antal villkorligt frigivna utan att detta klientel efter hand som frigivningarna äga rum växer, till dess antalet personer för vilka prövotiden utgår, kommer att motsvara antalet nytillkommande

fall. Även om lagen på en gång sättes i kraft, uppstår sålunda automatiskt en övergångstid, under vilken konsulenterna få mottaga ett efter hand växande klientel. Det bör även beaktas att konsulenternas arbetsbörda kommer att minska genom att prøvotiden för dem som villkorligt frigivas från kortare straff än ett år sänkes från ett år till sex månader. Visserligen få konsulenterna från början organisera eftervården för alla dessa personer, men väsentliga lättnader i arbetsbördan inträda genom prøvotidens förkortning, bl. a. därigenom att konsulenterna få granska ett betydligt mindre antal rapporter. Den av utskottet föreslagna utvidgningen av möjligheten till fakultativ villkorlig frigivning medför endast att konsulenterna något tidigare få taga hand om vissa personer som någon månad senare skulle obligatoriskt villkorligt frigivas och kan således ej i nämnvärd grad öka deras arbetsbörda. Vissa olägenheter skulle vara förenade med ett ikraftträdande av lagen i två etapper. Med hänsyn till den tilltagande platsbristen på fångvårdens anstalter är det vidare, för att kostsamma nybyggnader skola kunna undvikas, ett statsekonomiskt intresse att den obligatoriska villkorliga frigivningen, som kommer att medföra en betydande minskning av antalet vård dagar vid fångvårdsanstalterna, vid tidigaste möjliga tidpunkt får träda i tillämpning i full utsträckning. Utskottet har därför stannat vid att föreslå att lagen vid sitt ikraftträdande skall omfatta hela sitt tillämpningsområde. Försiktigheten har ansetts bjuda, att tidpunkten för ikraftträdandet bestämmes först till den 1 januari 1945.

Även med denna framskjutna tidpunkt för ikraftträdandet är det enligt utskottets mening av vikt, att lagstiftningen antages redan i år, då härigenom skyddskonsulentorganisationen redan från början kan anpassas för de nya uppgifterna och följdförfattningarna till den nya lagen om villkorlig dom, som äro avsedda att träda i kraft den 1 januari 1944, kunna taga hänsyn jämväl till lagstiftningen om villkorlig frigivning; härigenom vinner man stor tidsbesparing vid följdförfattningarnas utarbetande och undviker de olägenheter som ur skilda synpunkter skulle följa av att dessa författningar redan efter ett år måste ändras på väsentliga punkter. På dessa skäl och då med hänsyn till de grundiga och förtjänstfulla förarbeten, som nedlagts på den nya lagstiftningen om villkorlig frigivning, denna lagstiftningsfråga är i hög grad mogen för en lösning, har utskottet icke kunnat biträda ett inom utskottet framfört yrkande om anstånd till nästa års riksdag med hela lagärendets prövning genom ett avslag å den nu framlagda propositionen.

Då förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid icke äger ovillkorligt samband med lagstiftningen i övrigt och lämpligen synes kunna träda i kraft tidigare, föreslår utskottet att tiden för lagens ikraftträdande bestämmes till den 1 oktober 1943.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslaget till lag om villkorlig frigivning — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g om villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som undergår straffarbete på viss tid, ej under sex månader, eller ock fängelse på minst lika lång tid skall villkorligt frigivas, då fem sjättedelar av strafftiden förflutit.

2 §.

<p>Den som undergår straffarbete på viss tid eller fängelse och avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst ett år, må efter egen ansökan villkorligt frigivas, därest med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl och hänsyn till den allmänna laglydnaden ej påkallar att straffet fortsättes.</p>	<p>Den som undergår straffarbete på viss tid eller fängelse och avtjänat två tredjedelar av strafftiden, dock minst åtta månader, må efter egen ansökan villkorligt frigivas, därest med fog kan antagas att han efter frigivningen skall förhålla sig väl.</p>
--	---

Vid prövning av fråga om frigivning varom i första stycket sägs skall beaktas:

brottets beskaffenhet, dess orsaker och omständigheterna vid detsamma; den dömdes tidigare vandel;

hans uppförande under fängelsetiden och sinnesriktning vid den tid då frigivning ifrågasättes;

hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada; samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

3 §.

Beslut om villkorlig frigivning enligt 1 § meddelas av fångvårdsanstaltens styresman.

Om villkorlig frigivning enligt 2 § bestämmer Konungen. Ansökan om så-
Bihang till riksdagens protokoll 1943. 9 saml. 1 avd. Nr 49.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

dan frigivning göres hos fångvårdsstyrelsen och överlämnas av denna med eget yttrande till Konungen.

4 §.

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prøvotid motsvarande den vid frigivningen återstående strafftiden, dock minst ett år. Om förlängning av prøvotiden stadgas i 11 §.

4 §.

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prøvotid motsvarande den vid frigivningen återstående strafftiden, dock minst ett år, *om det dömda straffet uppgår till ett år eller däröver, och eljest sex månader.* Om förlängning av prøvotiden stadgas i 11 §.

5 §.

Den frigivne skall under prøvotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt i övrigt ställa sig till efterrättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan.

6 §.

Den frigivne skall under prøvotiden stå under tillsyn. Prövas *av särskilda skäl* tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen eller, *där frigivning sker* enligt 2 §, Konungen medgiva att tillsyn icke *anordnas*.

Tillsynsman för frigiven utses, *efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman, av statens skyddskonsulent* i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. *Finnes ej annan lämplig person att tillgå, vare på landet landsfiskal och i stad polismästare och stadsfiskal pliktiga att mottaga uppdrag såsom tillsynsman. Förordnande för sådan befattningshavare att vara tillsynsman meddelas av länsstyrelsen efter framställning av skyddskonsulent.*

6 §.

Den frigivne skall under prøvotiden stå under tillsyn. Prövas tillsyn icke erforderlig, må dock fångvårdsstyrelsen eller, *vid frigivning* enligt 2 §, Konungen medgiva att tillsyn icke *skall äga rum*.

Tillsynsman för frigiven utses *av fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med statens skyddskonsulent* i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas skall hava in-seende över tillsynens utövande.

(Utskottets förslag:)

Skyddskonsulenten i det distrikt där den frigivne vistas skall hava in-seende över tillsynens utövande. *Konsulenten äger entlediga tillsynsman och utse annan i hans ställe. Uppkommer eljest under prövotiden fråga om utseende av tillsynsman, har skyddskonsulenten att förordna sådan.*

7 §.

Det åligger den frigivne att hålla tillsynsmannen underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

8 §.

I samband med villkorlig frigivning må, i den mån det finnes påkallat med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet, hans tidigare vandel eller andra omständigheter, jämte det förordnande meddelas om tillsyn, tillika åläggas honom att

- a) ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning eller användande av fritid;
- b) avhålla sig från bruk av rusdrycker;
- c) underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av statens skyddskonsulent i det distrikt, där den frigivne efter frigivningen skall vistas, *efter samråd med fångvårdsanstaltens styresman*. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på Konungen att meddela sådant beslut.

Beslut som avses i denna paragraf meddelas, då frigivning sker enligt 1 §, av *fångvårdsanstaltens styresman efter samråd med* statens skyddskonsulent i det distrikt där den frigivne efter frigivningen skall vistas. Vid frigivning enligt 2 § ankommer på Konungen att meddela sådant beslut.

9 §.

Tillsynsmannen äger meddela bestämmelser med avseende å verkställandet av föreskrift varom i 8 § sägs samt de ordningsföreskrifter han eljest med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet finner erforderliga.

10 §.

Föreskrift som meddelats jämlikt 8 § må, då anledning därtill förekom-

10 §.

Föreskrift som meddelats jämlikt 8 § må, då anledning därtill förekom-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

mer, ändras eller upphävas av den skyddskonsulent som har inseende över tillsynen.

11 §.

Åsidosätter den frigivne något som till följd av frigivningen åligger honom, må efter omständigheterna

- a) förordnas om tillsyn;
- b) meddelas föreskrift enligt 8 §, därvid tillika skall förordnas om tillsyn om så ej tidigare skett;
- c) beslutas att varning skall tilldelas den frigivne;
- d) förordnas om prøvotidens förlängning, dock högst med ett år utöver den vid frigivningen bestämda tiden; eller ock
- e) förklaras att den villkorligt medgivna friheten skall vara förverkad.

(Utskottets förslag:)

mer, ändras eller upphävas av den skyddskonsulent som har inseende över tillsynen. *Konsulenten äger ock beträffande den som står under tillsyn meddela ny föreskrift som i 8 § sägs.*

11 §.

Åsidosätter den frigivne något som till följd av frigivningen åligger honom, må *fångvårdsstyrelsen* efter omständigheterna

- a) förordna om tillsyn;
- b) meddela föreskrift enligt 8 §, därvid tillika skall förordnas om tillsyn om så ej tidigare skett;
- c) besluta att varning skall tilldelas den frigivne;
- d) förordna om prøvotidens förlängning, dock högst med ett år utöver den vid frigivningen bestämda tiden; eller ock
- e) förklara att den villkorligt medgivna friheten skall vara förverkad.

12 §.

Åtgärd som avses i 11 § a), b) eller c) ankommer på fångvårdsstyrelsen att besluta. Om åtgärd enligt 11 § d) eller e) beslutar länsstyrelsen i det län där den frigivne vistas.

Framställning om åtgärd enligt 11 § göres hos fångvårdsstyrelsen av allmän åklagare, tillsynsman eller statens skyddskonsulent. *Finner fångvårdsstyrelsen åtgärd som ankommer på länsstyrelse böra vidtagas, skall ärendet hänskjutas till länsstyrelsen.*

I ärende som avses i denna paragraf skall tillfälle lämnas den frigivne att yttra sig samt yttrande jämväl inhämtas från den skyddskonsulent som har inseende över tillsynen och från tillsynsmannen, därest dessa ej förut yttrat sig i ärendet.

Framställning om åtgärd enligt 11 § göres hos fångvårdsstyrelsen av allmän åklagare, tillsynsman eller statens skyddskonsulent.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

terna därtill föranleda, besluta att den frigivne skall häktas i avbidan på vidare förordnande.

17 §.

Fångvårdsstyrelsen äger, efter framställning av villkorligt frigiven eller om anledning eljest förekommer, ändra vad statens skyddskonsulent jämlikt denna lag beslutat.

Beslut av fångvårdsstyrelsen jämlikt denna lag må icke överklagas.

Har länsstyrelse förordnat om förlängning av prøvotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, och vill den frigivne söka ändring i beslutet, äger han inom åttonde dagen efter det beslutet delgivits honom till länsstyrelsen eller tillsyningsman vid häkte, där han förvaras, ingiva sina till Konungen ställda besvär. Besvär, som ingivits till tillsyningsman, skola av denne ofördröjligen insändas till länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall, så fort ske kan, insända inkomna besvär till Konungens nedre justitierevision tillika med de till målet hörande handlingarna.

(Utskottets förslag:)

digheterna därtill föranleda, besluta att den frigivne skall tagas i förvar i avbidan på vidare förordnande. *Har beslut om frihetens förverkande ej meddelats inom en vecka efter det den frigivne tagits i förvar, skall han lösgivas.*

17 §.

Fångvårdsstyrelsen äger, efter framställning av villkorligt frigiven eller om anledning eljest förekommer, ändra vad styresman vid fångvårdsanstalt eller statens skyddskonsulent jämlikt denna lag beslutat.

Har fångvårdsstyrelsen förordnat om förlängning av prøvotid eller förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad, må den villkorligt frigivne hos Konungen söka ändring i beslutet genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöll del av beslutet.

Övriga beslut av fångvårdsstyrelsen jämlikt denna lag må icke överklagas.

Beslut som jämlikt denna lag meddelats av fångvårdsstyrelsen skall, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse. Beslut av styresman vid fångvårdsanstalt, statens skyddskonsulent eller tillsynsman skall omedelbart gå i verkställighet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

18 §.

I fråga om verkställighet före besvärstidens utgång av beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad särskilt finnes stadgat angående verkställighet av straff ådömt genom utslag som ej vunnit laga kraft.

Övriga beslut jämlikt denna lag skola, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

18 §.

Vid handläggning av ärenden som enligt denna lag ankomma på fångvårdsstyrelsens prövning skall styrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Säsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla i fråga som avses i 11 § d) eller e) den mening som är lindrigast för den frigivne och i övriga fall den som biträdes av överdirektören eller hans ställföreträdare.

Är ärende angående tagande i förvar så brådskande att de sakkunniga ej hinna tillkallas, må ärendet avgöras av överdirektören eller hans ställföreträdare.

19 §.

Beträffande rätt för den som häktats enligt 16 § att anlita biträde för förberedande och utförande av talan mot beslut av länsstyrelse om förverkande av villkorligt medgiven frihet gälla vad i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad finnes stadgat, dock att biträdet tillerkänd ersättning alltid skall stanna å statsverket.

19 §.

Beträffande rätt för den som tagits i förvar eller intagits i fångvårdsanstalt för att avtjäna återstoden av straffet att anlita biträde för förberedande och utförande av talan mot fångvårdsstyrelsens beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet skall vad i lagen angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad finnes stadgat äga motsvarande tillämpning, dock att biträdet tillerkänd ersättning alltid skall stanna å statsverket.

20 §.

Vid tillämpning av denna lag skall såsom strafftid räknas jämväl tid under vilken straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 4 kap. 12 § strafflagen sägs.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

21 §.

Fånge som ådömts inneslutning i straffcell må ej villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd.

Har enligt 6 § andra stycket lagen om förvaring eller internering i säkerhetsanstalt fråga väckts därom att fånge skall underkastas förvaring, må han ej villkorligt frigivas förrän frågan blivit slutligen avgjord.

Har förvaring eller internering i säkerhetsanstalt avbrutits för verkställighet av frihetsstraff, vare å det straff bestämmelserna i denna lag ej tillämpliga.

22 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den *dag* Denna lag träder i kraft den *1 januari 1945*.
Konungen förordnar.

Genom lagen upphäves lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning; dock skall jämväl efter den nya lagens ikraftträdande äldre lag tillämpas beträffande den som dessförrinnan frigivits.

Villkorlig frigivning jämlikt 1 § i den nya lagen må ej äga rum beträffande den, för vilken vid lagens ikraftträdande av strafftiden återstår mindre än en månad eller, om straffet utgör ett år eller däröver men understiger tre år, mindre än två månader eller, om straffet utgör tre år eller däröver, mindre än tre månader.

Därest lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt vid den nya lagens ikraftträdande ännu icke trätt i kraft, skall intill dess så sker 21 § i den nya lagen hava följande lydelse:

21 §.

Fånge som ådömts inneslutning i straffcell må ej villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd.

Har i fråga om den som intagits till förvaring i vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller intagits i interneringsanstalt för återfallsförbrytare, förvaringen eller interneringen avbrutits för verkställighet av straffarbete eller fängelse, vare å det straff bestämmelserna i denna lag ej tillämpliga.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2) L a g

om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 4 kap. 3 § strafflagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

4 KAP.

3 §.

Varder den — — — de övriga.

Från gemensamt — — — ådömda straffet.

Huru i vissa fall särskilt straff må ådömas i stället för gemensamt straff, därom stadgas i särskilda lagar om villkorlig dom och om villkorlig frigivning.

Denna lag träder i kraft den *dag*
Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den *1 januari 1945.*

3) L a g

om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare² skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

Förordnande om någons intagande i vårdanstalt första gången må ej meddelas med mindre han

dels på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste antagas vara endast i ringa mån mottaglig för den med straffet avsedda verkan;

dels med hänsyn till brottets beskaffenhet samt på grund av i målet förebragt utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och föregående vandel är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom; samt

dels dömes till straffarbete i minst två år eller ock till sådant straff på kortare tid eller fängelsestraff, där sålunda ådömt straff skall sammanläggas med annat frihetsstraff och det sammanlagda straffet uppgår till straffarbete i minst två år; eller, sedan han frigivits från honom för tidigare brott ådömt

¹ Senaste lydelse se SFS 1938: 251.

² Senaste lydelse se SFS 1938: 260.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

straffarbete, ånyo begått brott och därför dömes till straffarbete eller, där båda brotten äro sedlighetsbrott, till straffarbete eller fängelse.

Denna lag träder i kraft den *dag*
Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den *1 ja-*
nuari 1945.

4) L a g

om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid skall erhålla följande ändrade lydelse.

4 §.

Fånge skall ur straffanstalten lösgivas å den enligt vad ovan för varje fall är stadgat bestämda dagen för strafftidens slut.

Denna lag träder i kraft den *dag*
Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den *1 ok-*
tober 1943.

B) att riksdagen i anledning av motionerna I: 263 och II: 376 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för nästa års riksdag framlägga förslag om ersättning från och med den 1 januari 1945 åt tillsynsmän för villkorligt frigivna; samt

C) att nyssnämnda motioner i övrigt måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 18 juni 1943.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson, Branting, Eskhult, Karl Johan Olsson, Linnér* och *Siljeström*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Gezelius, Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud, *Berg* och *Björling*, fru *Gustafson* samt herr *Werner*.

Under år 1942 nykomna straffångar¹.

O. = förut ostraffade; V. = förut endast villkorligt dömda; R. = personer som förut undergått frihetsstraff, förvaring eller internering.

Brott	Inalles	Under 6 mån.	6 till och med 11 mån.																1 år t. o. m. 2 år	Över 2 år t. o. m. 3 år	Över 3 år
			15—20 år				21—29 år				30 år och däröver				Tillhopa						
			O.	V.	R.	S:a	O.	V.	R.	S:a	O.	V.	R.	S:a	O.	V.	R.	S:a			
Tjuvnadsbrott.....	1 458	700	16	10	3	29	73	70	134	277	32	14	134	180	121	94	271	486	240	24	8
Rån.....	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	1
Förfalskning, bedrägeri, förskingring.....	449	193	4	5	—	9	17	26	18	61	47	11	48	106	68	42	66	176	72	6	2
Utpressning.....	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fosterfördrivning.....	30	2	—	—	—	—	2	—	—	2	3	—	1	4	5	—	1	6	8	7	7
Koppleri.....	9	3	—	—	—	—	2	—	1	3	—	—	3	3	2	—	3	5	—	—	—
Mordbrand.....	7	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	2	4	1	—	4
Sedlighetsbrott.....	59	25	1	—	—	1	5	—	—	5	3	1	1	5	9	1	1	11	14	4	5
Mord, dråp.....	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Övriga våldsbrott.....	76	65	—	—	1	1	2	—	3	5	1	—	2	3	3	—	6	9	2	—	—
Mened.....	12	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	2	2	—	2	4	8	—	—
Spioneri, sabotage m. m.....	31	1	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	2	2	6	—	—	6	11	2	11
Militärförseelser (ej förmögenhetsbrott).....	27	24	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	1	2	1	—	—
Övriga brott.....	14	6	—	—	—	—	1	1	—	2	3	—	—	3	4	1	—	5	—	—	3
Summa	2 185	1 020	22	15	4	41	108	97	158	363	92	26	192	310	223	138	353	714	362	48	43

¹ En under året intagen livstidsfånge har ej medtagits i tabellen.

Reservationer:

1:o) av herrar *Linnér* och *Gezelius*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Villkorlig frigivning infördes genom 1906 års lag i det svenska straffsystemet. Den villkorliga frigivningen är emellertid begränsad till sådana fall, då den dömda undergått straffarbete eller fängelse i minst ett år och utstått minst två tredjedelar av straffet, varjämte frigivning kan tillämpas allenast med fångens begivande. Efter frigivningen skall den frigivne vara underkastad en särskild prøvotid, motsvarande den återstående strafftiden, dock minst ett år. Den sålunda stadgade fakultativa villkorliga frigivningen torde anses såsom en belöning för den som under strafftiden förhållit sig väl och tillika åsyfta att genom tillsyn och stöd under den efterföljande prøvotiden hjälpa den brottslige att återgå till ett hederligt liv. Den villkorliga frigivningen har inom sitt tillämpningsområde använts i ganska stor utsträckning. Resultatet därav med avseende å återfallsfrekvensen får anses tillfredsställande.

Under det numera pågående reformarbetet inom den svenska straffrätten har den uppfattningen gjort sig gällande, att villkorlig frigivning bör med avseende å frihetsstraff på längre tid ingå som ett normalt led i straffverkstäligheten, oberoende av den straffades större eller mindre välförhållande. Genom det stöd och den tillsyn den frigivne erhåller under en viss prøvotid, antages det bli lättare för honom att övervinna svårigheterna under den första tiden efter frigivningen samt att anpassa sig efter det normala arbetslivet. Detta torde få anses vara huvudsyftet med det nu framlagda lagförslaget.

Utskottet anser denna tankegång vara värd ett synnerligt beaktande.

Beträffande utformningen därav har tvekan uppstått i flera viktiga avseenden. Sålunda råder ovisshet angående förhållandet mellan den hittills gällande fakultativa och den nu föreslagna obligatoriska frigivningen.

Å ena sidan kan det påstås, att en obligatorisk frigivning måste komma att omfatta dels ett klientel, som icke är i behov av eftervård, dels ett icke obetydligt antal som med till visshet gränsande sannolikhet kan antagas icke vara påverkligt genom den eftervård, prøvotiden avser att lämna. För sistnämnda kategori skulle icke annan utväg stå till buds än att, så snart de frigivna återfalla i brott eller till asocialt levnadsätt, förklara friheten förverkad eller förordna om deras intagning på något hem för frigivna, vilket i verkligheten komme att erhålla anstaltsliknande karaktär. Föga vore därmed vunnet för syftet med den obligatoriska frigivningen. Å andra sidan kan det tänkas, att just bland de obligatoriskt frigivna finnas åtskilliga personer, som väl behöva stödet av en prøvotid utan att prognosen behöver vara alltför hopplös, men att dessa måhända för närvarande utestängas från villkorlig frigivning genom de förutsättningar, som stadgas för densamma, särskilt genom bestämmelserna angående den strafftiden som skall vara avtjänad.

Inför sådana iakttagelser ligger det nära till hands att fråga sig, om det icke ur kriminalpolitisk synpunkt skulle vara en lämpligare utväg att vidga

området för den fakultativa villkorliga frigivningen, varigenom en uppdelning av hela klientelet efter dess behov av och mottaglighet för eftervård skulle kunna genomföras i stället för det genom propositionen föreslagna systemet med obligatorisk villkorlig frigivning. Hur långt utvidgningen behöver gå kan vara föremål för delade meningar.

Dessa grundläggande problem ha icke inom utskottet kunnat genomdiskuteras så att utskottet för närvarande kan bilda sig en bestämd uppfattning om den rätta lösningen.

Såsom förut nämnts skulle genom propositionen två slag av villkorlig frigivning införas. Gränsdragningen dem emellan måste medföra svårigheter, vilka knappast kunna anses lösta i propositionen. Då propositionen med avseende å den obligatoriska frigivningen går så långt ned som till ådömt frihetsstraff av sex månader, kommer den obligatoriska frigivningen, d. v. s. frigivning utan prövning av eftervårdsbehovet eller av prognosen att sträcka sig vida längre än den fakultativa frigivningen. Med avseende å sådana, som dömts till ett straff av ett år eller däröver, uppställer däremot förslaget strängare förutsättningar i fråga om det verkställda straffet än för den fakultativa. Visserligen kan det sägas, att, om gränsen flyttas ned till och med sex månader, komma brottslingskategorier, vilka erfarenhetsmässigt kunna antagas behöva eftervård, i åtnjutande därav. Å andra sidan måste det möta betänkligheter att så kortvariga straff som ned till sex månader ytterligare förkortas, varjämte prövotiden i förhållande till det ådömda straffet framstår som en avsevärd förlängning. Inom lagrådet har också förordats inskränkning av tillämpningen av den obligatoriska frigivningen till sådana personer som ådömts ett straff om minst ett år.

Med avseende å prövotidens längd föreslås i propositionen ett minimum av ett år, oberoende av vilken strafftid som återstår. Det är möjligt, att de goda verkningar, som man vill vinna genom eftervården i regel förutsätta en så lång prövningstid. Det är också möjligt, att differentiering i praktiken kan ske genom särskilda beslut under prövotiden. Undantagsvis kan också enligt förslaget tillsyn från början av frigivningen förklaras icke erforderlig. Men den farhågan kan dock icke avvisas, att den frigivne i sådana fall, då den återstående strafftiden är kort, kan betrakta en prövotid av ett år, under vilken han är underkastad vissa inskränkningar i sin frihet, såsom en skärpning av det ådömda straffet och till följd därav föredrager att avtjäna den återstående strafftiden samt avsiktligt förverkar frigivningen.

Vill man på grund härav minska prövotidens minimum, då det ådömda straffet understiger exempelvis ett år, har man att uppmärksamma, att inom denna grupp faller ett stort antal för tjuvnadsbrott och andra brott dömda, vilka visa hög återfallsfrekvens och således få antagas väl behöva den eftervård, som den obligatoriska frigivningen åsyftar, under tillräcklig tid.

I sådana fall, då de ådömda strafftiderna falla inom ramen för såväl den obligatoriska som den fakultativa frigivningen kommer tillämpningen att lämna egendomliga resultat. Sålunda skulle det kunna inträffa, att en person, som är dömd till femton månaders straffarbete och vid prövning efter

tolv månaders verkställighet icke anses böra frigivas, skall obligatoriskt frigivas efter ytterligare en halv månad. Uppgår det ådömda straffet till aderton månader, kan ansökan göras och avslås efter tolv upp till femton månader. Vid sistnämnda tidpunkt skall obligatorisk frigivning äga rum.

Även dessa frågor ha varit föremål för åtskilliga överläggningar inom utskottet men osäkerhet kvarstår dock om den lämpligaste lösningen.

Inom utskottet ha också i flera viktiga detaljer anmärkningar riktats mot propositionen. Jämväl härutinnan skulle krävas ett mera ingående övervägande.

Om och i vad mån den föreslagna lagen kommer att medföra gynnsamma verkningar, beror i väsentlig grad på den organisation — skyddskonsulenter och tillsynsmän — vilken det åligger att sörja för eftervärden. Antalet villkorligt frigivna växer genom lagförslaget mycket starkt. I propositionen beräknas antalet till omkring 1,000. I förhållande härtill är skyddskonsulenternas antal synnerligen ringa. Säsom tillsynsmän synes propositionen avse att i första rummet anlita frivilliga krafter. I det under andra huvudtiteln vid årets riksdag beviljade anslaget till understöd åt verksamhet bland frigivna fångar m. fl. torde icke anslag för sistnämnda ändamål ha beräknats. Det synes utskottet nödvändigt, att arvode åt tillsynsmännen beräknas.

Det är synnerligen viktigt för det goda resultatet av den villkorliga frigivningen, att de frigivna kunna infogas i ett normalt arbetsliv och samtidigt lösgöras från sin gamla miljö i sådana fall, där denna bidragit till kriminaliteten eller eljest utövat ett skadligt inflytande. Att det i vissa fall kan antagas bli nödvändigt att de frigivna under någon del av prövotiden få vistas i övergångshem eller liknande anordningar, kan såsom ovan antytts anses sannolikt. Enligt de sakkunnigas förslag skulle dylika inrättningar upprättas och drivas av kommuner och skyddsföreningar. Några särskilda anslag för dylikt ändamål ha de sakkunniga icke beräknat. I propositionen beröres denna fråga överhuvud taget icke.

Ovanstående redogörelse torde visa, att förslaget berör flera i det svenska straffsystemet djupt ingripande problem, om vilkas lösning delade meningar kunna råda. De sakkunnigas betänkande avgavs i september 1938. Propositionen har kommit utskottet tillhanda den 18 maj 1943, en tidpunkt, då utskottet, delvis till följd av samarbete med annat utskott, var mycket arbetsbelastat. Det har därför icke varit utskottet möjligt att ägna propositionen ett så ingående och noggrant övervägande som ämnets beskaffenhet kräver. Därtill kommer att en nu antagen lag icke gärna kan träda i kraft förrän den 1 januari 1945. För en sålunda framskjuten tidpunkt talar särskilt den omständigheten att konsulentorganisationen dessförinnan bör hinna träda i verksamhet och de ekonomiska verkningarna av lagen prövas av riksdagen. Under dessa förhållanden anser utskottet icke lämpligt att nu förorda ett lagförslag till antagande. Utskottet förväntar i stället, att lagförslag i ämnet, åtföljt av närmare utredning jämväl angående kostnaderna för lagens genomförande, avlämnas vid början av nästkommande års riksdag.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68

s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid äger icke ovillkorligt samband med lagstiftningen i övrigt, och utskottet har icke något annat att erinra däremot än att tiden för ikraftträdandet bör angivas i lagen och lämpligen kan bestämmas till den 1 oktober 1943.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A) att de genom propositionen nr 252 framlagda förslagen till lag om villkorlig frigivning, lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § strafflagen samt lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare jämte motionerna måtte av riksdagen avslås; samt

B) att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

L a g

om ändrad lydelse av 4 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen den 1 juli 1898 innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid skall erhålla följande ändrade lydelse.

4 §.

Fånge skall ur straffanstalten lösgivas å den enligt vad ovan för varje fall är stadgat bestämda dagen för strafftidens slut.

Denna lag träder i kraft den *dag*   Denna lag träder i kraft den *1 oktober 1943.*
Konungen förordnar.

2:o) av herr *Branting*, vilken anförde:

»Den föreslagna lagen om villkorlig frigivning är i själva verket på samma gång en lag om 'prövotid' och 'tillsyn' för var och en, som blivit ådömd ett frihetsstraff, omfattande 6 månader eller därutöver. Här ligger utan tvivel förslagets tyngdpunkt. Villkorlig frigivning av till straffarbete eller fängelse dömda personer är ju hos oss icke någonting nytt, därom gäller för närvarande lagen av den 22 juni 1906. Men med den nu föreslagna lagen införes i vårt land ett helt nytt, omfattande och i många avseenden betydelsefullt institut, avseende s. k. eftervård av alla människor, som under ovan angiven tid varit ådömda frihetsstraff. Oavsett för vilket slag av brott som någon blivit dömd och oavsett den frigivnes karaktär och personliga förhållanden skall han alltså, enligt lagförslaget, efter avtjänande av $\frac{5}{6}$ av straffet ovillkorligen 'villkorligt frigivas' och ovillkorligen underkastas viss prövotid,

vanligen i förening med s. k. tillsyn. Prövotiden, vars längd bestämmes av fångvårdsanstaltens styresman, skall enligt propositionen aldrig vara kortare än ett år; någon maximitid finnes icke stadgad. Utskottet har för vissa fall möjliggjort en sänkning av prövotiden till sex månader, nämligen när frihetsstraffet icke uppgår till ett år, men icke heller för dessa fall finnes någon maximitid stadgad.

Vad innebär prövotiden och tillsynen för den frigivne? Enligt lagens 5 § gälla följande allmänna bestämmelser: 'Den frigivne skall under prövotiden föra ett ordentligt och ostraffligt leverne, undvika dåligt sällskap och bemöda sig om utväg till försörjning på lovligt sätt samt i övrigt ställa sig till efterrättelse vad enligt denna lag och med stöd därav meddelade föreskrifter åligger honom. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra sin skyldighet därutinnan.'

Dessa stadganden innefatta väl i och för sig allenast krav av sådan beskaffenhet, som kunna ställas på alla medborgare, vare sig frigivna eller icke. Emellertid bli konsekvenserna av en eventuell avvikelse givetvis helt annorlunda för de f. d. fångarna än för andra.

Vidare gäller enligt 6 §: 'Den frigivne skall under prövotiden stå under tillsyn.' Detta är alltså huvudregeln. Fångvårdsstyrelsen får dock enligt förslaget, när tillsyn icke prövas erforderlig, medge att tillsyn icke skall äga rum. Den skall handhavas av tillsynsmän. Enligt utskottsförslaget skola dessa utses av fångvårdsanstaltens styresman, efter samråd med statens skyddskonsulent i det distrikt, där den frigivne skall vistas. Då man beräknar omkring 1,000 frigivningar om året och tillsynstiden i många fall blir längre än ett år, erfordras alltså dels ett ökat antal statliga skyddskonsulenter, dels ett stort men tills vidare okänt antal tillsynsmän. Med tanke på de allehanda uppgifter och det ansvar som måste påvila tillsynsmännen, om hela institutionen över huvud taget skall ha någon mening, har utskottet föreslagit, att tillsynsmännen skola få ersättning för sitt arbete.

Den frigivne har att ställa sig till efterrättelse *dels* de föreskrifter som av fängelsets styresman, i samråd med skyddskonsulenten, delgives fången vid hans frigivning, *dels* de bestämmelser som tillsynsmannen meddelar honom. Den frigivne kan sålunda åläggas att

- a) ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans vistelseort, bostad, arbetsanställning, utbildning eller användande av fritid;
- b) avhålla sig från bruk av rusdrycker;
- c) underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar.

Vidare kan tillsynsmannen meddela den frigivne ytterligare bestämmelser med avseende å verkställandet av dessa föreskrifter samt därtill ytterligare meddela honom ordningsföreskrifter, som han eljest finner erforderliga med hänsyn till den frigivnes karaktär eller sinnesbeskaffenhet.

Det åligger alltid den frigivne att hålla tillsynsmannen underrättad om sin

bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

Skulle den frigivne åsidosätta något som sålunda åligger honom må han efter omständigheterna erhålla varning eller få sin prøvotid förlängd eller slutligen åläggas att börja åter avtjäna den del av strafftiden som efterskänkts honom.

Som av denna summariska redogörelse framgår blir den frigivne enligt lagförslaget underkastad ett mycket omfattande och ingripande system av övervakning och 'eftervård'. I utskottsutlåtandet ha delvis refererats de invändningar som kunna resas mot ett system av denna beskaffenhet.

Det skall ingalunda bestridas, att en anordning som den nu föreslagna i åtskilliga fall kan verka till viss nytta för frigivna fångar, vilka genom fångelsevistelsen mer eller mindre berövats förmågan att reda sig själva ute i livet. Särskilt är det naturligtvis av största betydelse, om och i vad mån tillsynsmännen kunna skaffa sina skyddslingar arbete. Framhållas bör emellertid, att möjligheten att fullgöra sistnämnda uppgift väsentligen blir beroende av läget på arbetsmarknaden.

Emellertid synes det undertecknad uppenbart, att den i och med lagförslaget i den svenska kriminalpolitiken introducerade 'eftervården' av frigivna fångar, hur välment den än må vara, ingalunda lämpar sig för *alla* till frihetsstraff dömda personer. För personer, vilka exempelvis ålagts frihetsstraff för tryckfrihetsbrott eller för politiska brott eller för ämbetsbrott, framstår den ifrågasatta obligatoriska eftervården såsom antingen meningslös eller stötande. Då fråga är om utlänningar, vilka efter utståndet straff skola utvisas, blir naturligtvis eftervården tekniskt ogenomförbar. I likhet med lagrådsledamoten justitierådet Ericsson, vars remissyttrande återfinnes i propositionen (s. 53), anser jag att en *differentiering* mellan olika slag av brott och mellan olika kategorier av dömda personer borde ha gjorts, så att icke alla från fängelset frigivna personer utan undantag skola vara underkastade prøvotid och eventuellt även tillsyn av nu nämnd beskaffenhet.

Denna anmärkning träffar en central punkt i lagförslaget, nämligen den obligatoriska villkorliga frigivningen, enligt lagens första paragraf, med därtill knutna obligatoriska prøvotid etc.

Synnerligt beaktande synes mig även böra tillerkännas den principiella synpunkt på nu förevarande spörsmål, som av justitierådet Ericsson anförts, nämligen att 'med fog torde kunna göras gällande att jämväl den som en gång förbrutit sig mot landets lagar har rätt att, efter att hava sonat sitt brott genom att avtjäna det honom ådömda straffet, få i viss mån ordna sitt liv på egen hand och själv bestämma över sitt kommande öde'. Denna synpunkt leder till den inställningen, att systemet med prøvotid och tillsyn för villkorligt frigivna icke bör utsträckas utöver det område där gynnsamma verkningar kunna förväntas.

Mot den obligatoriska förkortningen av alla frihetsstraff med $\frac{1}{6}$ skulle väl undertecknad icke i och för sig ha någon anmärkning, då jag nämligen är skeptisk mot nyttan av frihetsstraffen överhuvud taget, sådana de nu äro

anordnade. Å andra sidan är det väl att befara, att domstolarna stundom skola taga denna obligatoriska förkortning av strafftiden i beräkning redan vid straffets utmätande och sålunda måhända höja den annars ifrågakommande strafftiden.

Jag ansluter mig i övrigt till de anmärkningar mot lagförslaget som anförts i den av herrar Linnér och Gezelius avgivna reservationen samt instämmer i det däri framställda avslagsyrkandet.»

3:o) av herr *Werner*, vilken anför:

»Inledningsvis må påtalas det otillfredsställande uti att ett lagförslag av så djupt ingripande betydelse för den svenska strafftillämpningen som det förevarande förelägges riksdagen vid en så sen tidpunkt som skett. Härigenom har en icke önskvärd forcering av utskottsbehandlingen blivit ofrånkomlig. De sakkunnigas förslag i ämnet avgavs redan i september 1938, men den kungl. propositionen har kommit utskottet tillhanda först den 18 maj 1943, då utskottet på grund av anhopning av sent avlämnade propositioner icke kunde taga denna komplicerade lagfråga under omedelbar prövning. Under utskottsbehandlingen har det visat sig nödvändigt att i flera avseenden företaga viktiga ändringar i den av Kungl. Maj:t föreslagna lagens innehåll, vilkas följdverkningar, tillika med lagförslagets i övrigt omfattande räckvidd, icke kunnat tillfredsställande överskådas och bedömas.

I betydelsefulla avseenden saknas dessutom nödig utredning, såsom exempelvis i fråga om omfånget och kostnaderna för skyddskonsulent- och tillsynsmannainstitutionerna och om fri rättshjälp vid anförande av besvär. Ur dessa och andra synpunkter hade behandlingen av denna viktiga straffreform enligt min uppfattning bort anstå till en kommande riksdag, då förslaget i hela dess vidd kunnat ägnas en mera ingående prövning än vad nu kunnat ske.

Vid bedömandet av förslagets principiella innebörd måste det alltid framstå såsom ett önskemål att kunna återföra de brottsliga till laglydiga och nyttiga samhällsmedborgare. Lika viktigt bör det vara att så vitt möjligt skydda den frigivne från återfall i brott. Även vid ett oförbehållsamt godkännande av dessa huvudprinciper torde dock en viss tvekan råda, åtminstone innan nödig erfarenhet vunnits, rörande den i lagförslagets 1 § stadgade obligatoriska villkorliga frigivningen. Denna tvekan hänför sig närmast därtill att förkortningen av fängelsevistelsen, alltså frigivningen, obligatoriskt kommer att omfatta hela det fångsklientel, vars strafftid utgör sex månader och däröver, utan möjlighet till individuell prövning, följaktligen även sådana vilkas brottsliga anlag och oemottaglighet för fostran innebära en fara för samhället. Den föreslagna tillsynsmannainstitutionen, om vars möjlighet att effektivt fylla sin uppgift mycket delade meningar kunna råda, utgör härvid icke tillbörligt skydd.

Då stadgandet i 1 § innebär frigivning redan vid så kort strafftid som 6 månader med en efterföljande prävo- och tillsynstid från 6 månader till 1 år kan ifrågasättas, såsom ock inom utskottet skett, om icke påföljden för ett

betydande antal frigivna dels är onödig, dels innebär en straffskärpning och dels medför en icke tillräckligt motiverad ökning av kontrollen och tillsynsinstitutionen.

Då lämpligheten av den obligatoriska villkorliga frigivningen sålunda kan ifrågasättas, följer därav en viss förskjutning av tyngdpunkten i lagförslagets huvudtanke från den obligatoriska villkorliga frigivningen till den med en individuell prövning förenade fakultativa villkorliga frigivningen. Att märka är att den fakultativa villkorliga frigivningen vid en smidig och riktig tillämpning medför att det väsentliga syftemålet i lagens huvudtanke uppnås, nämligen att genom eftervård återföra därför mottagliga element till samhället. Vad som återstår är just det mindretal obildbara fångar varom förut talats. Att med oförändrat bibehållande av 1 § företaga en sänkning av kvalifikationstiden för fakultativ villkorlig frigivning i 2 § från 1 år till 8 månader i enlighet med utskottsmajoritetens förslag synes i viss mån medföra ett utplånande av den i Kungl. Maj:ts förslag föreliggande skillnaden mellan den obligatoriska och den fakultativa frigivningen. Genom den föreslagna ändringen ökas givetvis antalet av dem som måste underkastas provotid och eftervård och därmed kravet på den nyskapade och oprövade tillsynsmannainstitutionen liksom även arbetsbördan för skyddskonsulenterna. Det torde på grund därav icke vara uteslutet att den nu beslutade skyddskonsulentorganisationen kan komma att visa sig otillräcklig.

En riktigare väg synes vara att icke på en gång tillämpa systemet i hela dess omfattning utan pröva och utveckla detsamma sedan erfarenhet vunnits.

Då jag hyser den uppfattningen att ett ytterligare övervägande av lagförslaget är påkallat, vilket även styrkes av de av utskottsmajoriteten föreslagna betydelsefulla ändringarna, föreligger icke i detta sammanhang anledning att närmare ingå på de särskilda bestämmelser i lagförslaget vilka reglera tillämpningen, ehuru i vissa avseenden mycket vägande invändningar kunna resas även mot dessa.

På grund av vad sålunda anförts har jag ansett att det i propositionen framlagda lagförslaget icke utan ytterligare prövning bör av riksdagen bifallas.

I övrigt ansluter jag mig i vissa delar till de betänkligheter mot lagförslaget som kommit till uttryck i den av herrar Linnér och Gezelius avgivna reservationen.

Jag tillåter mig därför hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition och de i anledning därav väckta motionerna samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter förnyad prövning för nästa års riksdag framlägga nytt förslag till lagstiftning i ämnet.»